

SOCIAL POLITIK

KULTUR & SAMHÄLLE

Avskaffa den svenska barnfattigdomen!	6
Fisksätra bibliotek, ett hjärta till salu	10
Sprututbyte och Metadon ja, tvång nej	24
Bistånd blir välgörenhet inte självhjälp	26
Sjukförsäkringen i grunden fel	38

**FÅR VI
VARA MED?**

Hoppets ö Kurön

**Om ett år 2012 fyller ett av landets största och i särklass äldsta behandlingshem 100 år!
Nu sätter vi fart på utvecklingen in i framtiden.**

En fantastisk miljö för psykisk och fysisk återhämtning. Här får begrepp som miljöterapi en sann och väldigt tydlig innebörd.

Den kristna värdegrunden skapar en lugn och respektfull vardag.

Ön i sig är som en botanisk trädgård fullt med djur som känns som dina väldigt nära vänner. I ett och samma ögonblick kan du ha närkontakt med dovhjort, rådjur, räv, harar och all slags sjö och skogsfågel. Möjligtvis kan vildsvinen i den gamla urskogen kännas lite skrämmande. Tack vare det speciella och tempererade klimatet som uppstår på denna Ö mitt i Mälaren, växer här saker som man annars bara kan se långt söder ut. Kort sagt en underbar och fantastisk miljö att bedriva behandling och mänsklig utveckling i.

Som ny verksamhetschef för Kurön är jag djupt imponerad av personalens engagemang och kunnighet och huvudmannen Frälsningsarméns mycket höga ambition att fortsätta utvecklingen in mot ett nytt sekel och nya arbetsformer. Jag känner en väldig inspiration och glädje inför hela denna anrika verksamhet.

Leif Persson
Behandlingshemmet Kurön

Uppdrag - Genomförandeplan - Delrapport - Slutrapport

- Skola och utbildning på grundläggande och gymnasienivå.
- Yrkesförberedande kurser och träning som skall leda till utbildning och jobb.
- Minnesträning för god rehabilitering av exempelvis demensproblematik och neuropsykiatrisk problematik.

Läs mer om oss på vårans hemsida och följ vår nya utveckling. www.kuron.se

Kurön har 63 vårdplatser varav 15 för kvinnor.

För info ring vår chef Leif Persson 0739 209301 eller biträdande chef Torsten Lager 0739 206408

www.kuron.se - admin@kuron.se - Frälsningsarmén, Kurön, 178 92 Adelsö - 08 560 518 80

Redaktör och ansvarig utgivare:
Maria Wallin
Omslagsbild: Lena Katarina
Johansson
Layout: Ulla-Karin Karlson

Redaktionskommitté:
Gun-Lis Angsell, Stefan de Vylder,
Gunnar Engström, Bibbie Friman,
Cecilia Heule, Ulla-Carin Hedin,
Nilla Helgesson, Carina Håkansson,
Anne Jalakas, Jan Molin,
Marco Morner, Helena Östlund,
Yvonne Zätterman Åberg

Redaktion:
Eriksberg 137
451 96 Uddevalla
socialpolitik@socialpolitik.com
Telefon: 070-207 22 22

www.socialpolitik.com

Taltidning: Rox reportage
Tel: 031-96 02 61
rox.reportage@swipnet.se

Prenumeration/lösnummer:
Nätek, Box 311 20
400 32 Göteborg
order@socialpolitik.com
Tel: 031-743 99 05,
Fax: 031-743 99 06

Priser:
399:- per år för privatpersoner
559:- stöd, företag, institutioner
189:- stud, arbetslös, pensionär
Teckna 2-3 år med rabatt!
Se: www.socialpolitik.com

Betala in på: pg 648 73 22-7

Annonser:
Bengtsson & Sundström Media
Tjärhovsgatan 32
116 21 Stockholm
kontakt@bs-media.se
Tel: 08-10 39 20,
Fax: 08-10 39 15

Tryck: Trydells Tryckeri AB
Laholm

ISSN 1104-6376

Redaktionen ansvarar inte för
insänt obeställt material. Tryckta
texter kan komma att återges
elektroniskt.

SocialPolitik ges ut av den
ideella föreningen Socialpolitisk
debatt. Partipolitiskt obunden
och fackligt fristående med ett
självklart underifrånperspektiv.
Ordförande är Cecilia Heule lektor
vid Socialhögskolan i Lund.

Avskaffa barnfattigdomen!

Samtidigt som regeringen lanserar sitt nästa jobbskatteavdrag, redigerar jag Tapio Salonens artikel om hur den för Sverige så skamliga *barnfattigdomen* kan elimineras (sid 6). Han har räknat ut att det skulle kosta statskassan 15 miljarder – att jämföra med de mellan 12 och 20 miljarder som det nya jobbskatteavdraget beräknats till. De barnhushåll som Salonen hittar under fattigdomsstrecket har blivit allt fler samtidigt som det stora flertalet fått ökade inkomster under senare år.

I vårt välmående land *kan vi välja att inte* låta var tionde barnfamilj ha så knapp ekonomi att barnen skiljer ut sig från sina kamrater för allt de inte kan få, inte kan göra eller bli delaktiga i. Vi vet sedan tidigare studier att det framför allt handlar om barn till ensamstående, nyanlända, utförsäkrade, arbetslösa.

FUNDERA VIDARE KRING resonemangen i Jan Molins krönika kring globalt ökande orättvisor (sid 30). Med klara beröringspunkter med biståndsminister Gunilla Carlssons totala makeover av det svenska *biståndet* (sid 26).

Möt också Jenny Fjell (sid 38), som skapade nätverket *Resurs*: ”Regeringens förslag till förändrade sjukförsäkringsregler räcker inte!”

Som tur är händer en massa bra saker också, som boken om Marie-Claude (sid 16) och teater i nya miljöer (sid 44) och poesi som blommar av bara den – på nätet (sid 46). Sen finns ju *biblioteken* kvar som hjärtat i många ”resurssvaga” stadsdelar, eller...? (sid 10)

Missa inte heller Sveriges mesta utredare, Gerhard Larsson, som har lagt *sprängstoff* i missbruksutredningen: Sprututbyte, större förskrivning av Metadon och Subutex och modernare tabletter än Antabus. Ut med tvång och in med vårdgaranti och bättre bemötande (sid 32).

Även tidskrifter med inriktning på social välfärd och solidaritet har fått sänkta anslag. I SocialPolitiks fall med över en fjärdedel av utgivningsstödet.

Det räcker inte att tycka att SocialPolitik är bra och viktig. Du måste *visa* det. Prenumerera! Hjälpa oss *värva* nya läsare/prenumeranter! Och ha en skön sommar!

Maria Wallin

Så elimineras barnfattigdomen

Det skulle kosta 15 miljarder, eller 0,47% av BNP. Bara viljan fanns. **6**

I Fisksätra känner alla Barbro

Biblioteket är hjärtat i Fisksätra, där Barbro Bolonassos och hennes medarbetare och frivilliga gör ett viktigt arbete. **10**

En tjej berikad av två kulturer

Marie-Claude är rom – och huvudperson i en ny bildrik barnbok på både romani och svenska. **16**

Kommer ensam

De är barn, på flykt, ofta med hemiska upplevelser i bagaget. Hur tar vi bäst hand om dem? **20**

Stöper om bistånd

Regeringens ändrade villkor och krympta anslag begränsar folkrörelsernas u-landsarbete. **26**

Vill göra om missbrukarvården

Bort med tvång, in med sprututbyte och medicin. Och ett värdigt bemötande av de 500 000 som har problem. **32**

Bara kosmetiska förändringar

Regeringens förslag räcker inte. Sjukförsäkringen bör göras om i grunden. **38**

Radio Galen i Lund

För ut kunskaper och klokskaper om psykisk ohälsa i etern. **42**

Breaking the waves

Folkteatern Göteborg i utsåld succé. **44**

Poesi på nätet utan gränser

En ny, spretigt, spirande folkrörelse. **46**

Gilla SocialPolitik! www.facebook.com/TidskriftenSocialPolitik

ZUT

Att spela munspel och lära sig läsa

På Solkraft i Skellefteå finns stillhet och ro, nybakade bullar och någon som lyssnar. Djur att sköta om och nya medmänniskor att lära känna, sysslor att utföra, en plats för alla.

Mannen hivar upp munspelet ur framfickan på jeansen. Hans blick är bestämd. "Vilken låt vill du höra?"

I fem år har jag mött honom av och till, lyssnat till hans berättelser. Jag trodde jag visste det mesta om honom, aldrig fanns tanken att han musicerade.

Han blåser rent spelet och väntar. Vem kan segla förutan vind är min önskan.

"Hur går den?". Jag gnolar melodin. Han nickar med huvudet för att visa att han följer med. Sedan träffar han melodin klockrent. "Vad vill du höra nu?"

Jag svarar "Sånt är livet". Inte heller den menar han sig ha hört. Vi gnolar en stund, därpå tar han vid med munspelet. Hans blick följer mig nyfiket när han ser min glädje och förvåning. Att han överraskat mig.

EN MAN SOM I DECENNIER vandrat efter vägarna, som alltid varit på flykt, som inte kunnat stanna och vila. Som aldrig i livet vågat lita på någon annan människa.

I en paus mellan låtarna fortsätter berättelsen, den som jag ännu inte hört, om hur han lärde sig spela munspel. På barnhemmet skulle de med våld tvinga i honom olja från levertran. I vredesmod sparkade han den matande kvinnan på benet. Han var fem år. Som straff låstes han in på ett rum, munspelet låg i fickan. Där, i

Solkraft är inget kortvarigt projekt, utan en stabil mångårig verksamhet. Hittills har man inte sagt nej till någon.
Bild: Henry Wikström

trots mot tårarna, började han lära sig ta ton och känna melodislingor.

På barnhemmet stannade han fram till femtonårsdagen. Då stod han inte ut längre. Under alla åren där hade han varken fått lära sig skriva, läsa eller räkna.

En analfabet som stod på landsvägen långt ner i södra Sverige. Han kunde skriva sitt namn, inget mer. Han utvecklade en strategi för att ingen skulle upptäcka hans brister. I den ingick att i decennium efter decennium vandra längs vägarna, där ingen kom åt honom.

FÖR SNART 15 ÅR SEDAN KOM HAN till *Solkraft* i Skellefteå. Det startades ursprungligen av kommunen för att ta hand om patienter från bygden när mentalsjukhusen lades ner. Där arbetar idag 450 människor.

För första gången i livet vågade den munspelande mannen känna att han kunde stanna i sin eviga flykt. Han riskerade att smaka på trygghet. Det gick. Lugnet började hinna ifatt honom. Det fanns plats för ron för att förstå hur bokstäver sitter ihop så att de bildar ord och meningar. En kväll kunde han läsa texter till bilder, sen en textad film. Han började för första gången i livet att läsa en bok "Nils Holgerssons underbara resa". Den hade han haft som liten och sett bilderna. Nu förstod han det fulla inne-

hållet. Han kunde resa med. Han läste fler böcker och nya världar öppnade sig. Han ler åt sin berättelse. Högra foten börjar stampa, munspelet kommer upp. "Hur låter Den blomstertid?". Vi gnolar en stund, sedan tar han psalmen klockrent.

450 MÄNNISKOR PÅ SOLKRAFT i Skellefteå som erövrar eller återerövrar sina liv samtidigt som de arbetar och producerar nyttigheter. Alla bär de på olika berättelser och bakgrunder. Ännu har man inte sagt nej till någon som vill börja där. Ett av få ställen där man fortsätter en daglig kamp så att även psykiatrins patienter ska leva goda liv, vara behövda och ingå i viktiga sammanhang, att få vara som alla andra.

leif.a.stenberg@telia.com

LÄS VIDARE

www.skelleftea.se/solkraft

Solkraft är arbetsrehabilitering i Skellefteå kommun för c:a 450 medarbetare i olika enheter. Från bageri till second handbutik, cykelverkstad, hästskötsel, skogsavverkning, legojobb, matttransporter och nytillskottet Hälsans trädgård.

SOCIALPOLITIK I KORTHET

100 miljarder i sänkt skatt

Regeringen har sänkt skatten med 100 miljarder kronor sedan tillträdet 2006, enligt finansdepartementet.

Jobbskatteavdraget, rut- och rotavdrag motsvarar drygt 80 miljarder.

Kapitalskatter som fastighetsskatt och förmögenhetsskatt har sänkts med 32 miljarder och de sociala avgifterna i samband med exempelvis nystartsjobb med 23 miljarder.

Större barngrupper

Var tredje grupp i förskolan är en småbarnsgrupp. Sedan 2003 har antalet småbarnsgrupper med 17 eller fler barn på mellan 0-3 år tredubblats.

Över 4 800 grupper i landets förskolor har fler än 21 barn, vilket motsvarar nästan var femte barngrupp.

458 000 barn är inskrivna i förskolan, dvs 83% av alla 1-5-åringar. I snitt gick det 5,4 barn per personal 2010. 2006 var den siffran 5,1 barn per personal.

– Utvecklingen mot allt fler stora grupper är oroväckande, säger Carina Hall på Skolverket. En kvalitetsfaktor är just barngruppernas storlek och sammansättning.

ANNONS

BALSAM är en bransch- och samverkansorganisation för idag tretton folkhögskolor som bedriver utbildningar av Behandlingspedagoger. Våra utbildningar anordnas såväl inom ramen för Sveriges folkhögskolor som inom ramen för Yrkehögskolan.

Behöver Ni kvalificerad yrkesutbildad behandlingspersonal?

Inom ramen för **BALSAM** har vi utbildat behandlingspedagoger i snart trettio år. Utbildningarna är idag eftergymnasiala och tvååriga och sker i mycket nära samarbete med branschen. Vi lägger stor vikt vid att undervisningen är kunskapsbaserad och att aktuell forskning och debatt följs. Flera av utbildningarna styrs av ledningsgrupper med stor representation från yrkesområdet.

Funderar Du på att utbilda Dig till Behandlingspedagog?

BALSAM tillämpar ett unikt antagningsförfarande där Din lämplighet för yrkesområdet sätts i fokus. Utöver krav på kompetens för eftergymnasiala studier genomgår Du bland annat intervjuer. Som studerande vid våra utbildningar har Du ett långtgående inflytande och vårt mål är Din utveckling styrd av de krav yrkesområdet ställer på Dig. Mer än en fjärdedel av utbildningstiden är arbetsplatsförlagd. Utbildningarna sker i nära kontakt med arbetslivet.

Kontakta oss via www.balsaminfo.org

Överflödet räcker

*Vi kan välja
att avskaffa
barnfattigdomen
i Sverige*

Det aviserade femte jobbskatteavdraget skulle i stället kunna eliminera barnfattigdomen. För 15 miljarder blir vi av med denna skamfläck i den svenska välfärden.

Text: Tapio Salonen

Bild: Bibbie Friman

Alla centrala aktörer inom välfärdspolitiken verkar vara ense om att barnfattigdomen borde avskaffas i ett sådant välmående välfärds-samhälle som det svenska på 2010-talet. Konferenser och rapporter om fattigdomen, då särskilt barnfattigdomen, har avlöst varandra även i Sverige under 2010, EU:s temaår för bekämpning av fattigdom och social utstängning. Den återvalda alliansregeringen har formulerat följande mål för den ekonomiska familjepolitiken under 10-talet: *Den ekonomiska familjepolitiken ska bidra till förbättrade förutsättningar för en god ekonomisk levnadsstandard samt ökad valfrihet och stärkt makt över den egna livssituationen för alla barnfamiljer* (prop. 2010/11:1 utgiftsområde 12, s. 11). I Håkan Juholts så kallade linjetal på socialdemokraternas extrakongress i mars 2011 utlovades ett "omfattande program mot barnfattigdomen". På EU-nivå har en ny långsiktig strategi antagits för en hållbar utveckling fram till 2020 med målet att fattigdomen i dess medlemsländer bör minska med 25 procent fram till dess (EU 2010).

Frågan om hur en god ekonomisk levnadsstandard skall tolkas kan givetvis diskuteras men uppslutningen brukar vara stor omkring att det åtminstone bör innebära att barnfamiljerna överstiger en lägsta miniminivå i ekonomisk standard. Ytterst handlar det om vilka fattigdomsdefinitioner som ett sådant resonemang relateras till. Detta återfaller alltid i sin tur på värderingar och bedömningar om vad som kan anses som en lägsta acceptabel miniminivå och hur man skall kunna mäta detta på ett tillförlitligt vis (se vidare t ex Halleröd 1991, Salonen 2002, Rauhut 2006, Socialstyrelsen 2010, Försäkringskassan 2010 bilaga B).

I den offentliga debatten i Sverige har det under senare tid diskuterats att ansluta sig till absoluta och relativa fattigdomsdefinitioner (Sommestad 2010, Ericsson 2010). Frågan är dock mer komplicerad än att hitta en definition som kan gälla och täcka upp ett sådant brett och komplext begrepp som fattigdom, i synnerhet i ett ekonomiskt överflödssamhälle som det svenska. Forskningen har visat på dess komplexitet och olika fattigdomsdefinitioner kan belysa delvis olika aspekter och infallsvinklar (se t ex Socialstyrelsen 2010).

I det följande görs ett seriöst försök att

beräkna det som brukar benämnas som *fattigdomsgapet* för barnfattigdomen i Sverige. Med denna indikator analyseras hur långt under ett fattigdomsstreck de fattiga hushållen befinner sig. På så vis mäts graden av fattigdom och anger volymmässigt hur mycket som skulle krävas för att lyfta alla hushåll som hamnat under ett sådant fattigdomsstreck upp till denna gräns. I jämförande studier av fattiga utvecklingsländer har till exempel ett sådant fattigdomsgap beräknats utifrån hur många som lever under en dollar om dagen enligt exempelvis FN:s Millenniummål. Oftast anges det genomsnittliga beloppet för vad som skulle krävas för att den fattiga befolkningen hamnar på en önskvärd nivå.

Inledningsvis diskuteras valet av valt fattigdomsstreck för att sedan beräkna fattigdomsgap i relation till dessa mått för några enskilda år. Datamaterialet är alltså specialbearbetningar av SCB:s databas *Hushållens ekonomi* (för detaljer se bilaga B, Försäkringskassan 2010).

AV TABELL 1 FRAMGÅR GRÄNSVÄRDEN för fem olika möjliga fattigdomsstreck relaterat till medianvärden i disponibel inkomst för två vanliga typhushåll bland barnhushållen år 2008. De två första måtten är de vanliga förekommande relativa fattigdomsdefinitionerna på 50 respektive 60 procent av medianinkomst. Det senare har allt mer kommit att användas som en officiell definition på fattigdom inom EU. Det tredje måttet ("folket") är en så kallad subjektiv löginkomst-

gräns och utgår från vad ett representativt urval i befolkningen anser är vad som behövs för att klara en hushållsekonomi och anger det genomsnittliga värdet (se t ex Halleröd 1997, Gustafsson 2002). Förbehållsbeloppet är de belopp som hushållen får behålla vid utsökning eller skuldsanering av Kronofogdemyndigheten och riksnormen är de bidragsnivåer som fastställs av riksdagen som en normerande lägstanivå för kommunernas socialtjänst. *Se Tabell 1.*

NÄSTAN SAMTLIGA FATTIGDOMSSTRECK hamnar mellan 50 och 60 procent av medianinkomster i respektive hushållstyp (undantaget förbehållsbeloppet och norm för försörjningsstöd för familjen med 2 vuxna och 2 barn). I den fortsatta beräkningen av fattigdomsgapet bland barnhushållen används därför och för överskådlighetens skull, enbart dessa gränsvärden på 50 respektive 60 procent av medianinkomst för år 2004 och 2008 (tabell 2).

Medianinkomsterna bland hushållen i Sverige har i genomsnitt ökat med cirka 35 procent mellan 1999 och 2008 samtidigt som inkomstskillnaderna stadigt ökat (SCB 2010). Mellan 2004 och 2008 ökade den disponibla inkomsten per konsumtionsenhet med nästan 25 procent vilket givetvis påverkar gränsvärdena för olika relativa fattigdomsstreck i motsvarande grad. Gränsvärdet för EU-definitionen (60 procent av median) ökade således med närmare 2 000 kronor i månaden från 2004 till 2008, från 7 643 till 9 530 kronor. *Se tabell 2.*

Tabell 1. Fattigdomsstreck bland barnhushåll 2008. Procent av medianvärdet. SEK per månad.

Typhushåll	Median	50 % av median	60 % av median	Låg inkomststandard	"Folket"	Förbehållsbelopp	Riksnorm SoS
1 vuxen + 1 barn	24 142	12 071	14 485	10 973 45 %	12 796 53 %	12 076 50 %	12 157 50 %
2 vuxna + 2 barn	38 912	19 456	23 348	16 764 43 %	19 904 51 %	19 094 49 %	18 513 48 %

Tabell 1. Fattigdomsstreck bland barnhushåll 2008. SEK per månad. Källa: SCB, Hushållens ekonomi, HEK

Tabell 2. Gränsvärden för 50 resp. 60 procents fattigdomsstreck per konsumtionsenhet 2004 och 2008. I löpande priser.

År	Medianinkomst per k.e.	Gränsvärden per år		Gränsvärden per månad	
		50 %	60 %	50 %	60 %
2004	152 850	76 425	91 710	6 369	7 643
2008	190 592	95 296	114 355	7 941	9 530

Tabell 2. Gränsvärden för 50 resp. 60 procents fattigdomsstreck per konsumtionsenhet 2004 och 2008. I löpande priser. Källa: SCB, Hushållens ekonomi, HEK

Tabell 2. Gränsvärden för 50 resp. 60 procents fattigdomsstreck per konsumtionsenhet 2004 och 2008. I löpande priser.

År	Median- inkomst per k.e.	Gränsvärden per år		Gränsvärden per månad	
		50 %	60 %	50 %	60 %
2004	152 850	76 425	91 710	6 369	7 643
2008	190 592	95 296	114 355	7 941	9 530

Tabell 3. Personer i barnhushåll understigande fattigdomsgränser 50 resp. 60 procent av medianinkomst. Antal och andel av samtliga hushåll. Källa: SCB, Hushållens ekonomi, HEK

Innan resultat om själva fattigdomsgapet presenteras kan det vara relevant att beskriva hur många barnhushåll som hamnar under de två olika fattigdomsstrecken respektive år (tabell 3). Dessa beräkningar baseras på urval av individdata för samtliga drygt 4,2 miljoner personer i barnhushållen de aktuella åren, cirka 1,9 miljoner barn i åldern 0–17 år och deras 2,3 miljoner föräldrar.

I takt med att medianinkomsterna ökat under senare år har allt fler barnhushåll hamnat under detta inkomstrelaterade fattigdomsstreck. Vid en gräns på högst 50 procent har det skett en ökning från knappt 5 till 7,5 procent medan andelen personer i barnhushåll som lever i hushåll med en disponibel inkomst som understiger 60 procent av medianinkomsten har ökat från knappt 10 till 13,6 procent

från 2004 till 2008. *Se tabell 3.*

Omräknat i 2008 års priser skulle fattigdomsgapet bland barnhushållen i Sverige motsvara knappt 7 miljarder kronor för att lyfta alla hushåll upp till minst 50 procent av medianinkomsten år 2008. Motsvarande belopp för att uppnå EU-definitionen på 60 procent av landets medianinkomst skulle uppgå till drygt 15 miljarder kronor år 2008.

SOM EN FÖLJD AV HUSHÅLLENS generella ökning av disponibla inkomster under senare år har också fattigdomsgapet tenderat att öka, vilket hänger samman med att inkomstökningarna inte i motsvarande utsträckning kommit låginkomsthushållen till del. Fattigdomsgapet med en fattigdomsgräns på 60 procentnivån har därigenom

ökat med ca 6,5 miljard kronor mellan 2004 och 2008. *Se tabell 4.*

Hur skall man då rimligtvis kunna relatera och tolka ett sådant belopp som 15 miljarder kronor, underskottet upp till 60 procent av medianinkomsten 2008 hos samtliga hushåll i Sverige?

Ett sätt är att förstå fattigdomsgapets storlek är att relatera det till de berörda barnhushållens faktiska disponibla inkomster. Underskottet på 15 miljarder kan jämföras med deras redovisade inkomster på knappt 54 miljarder kronor 2008. Fattigdomsgapet utgör således 22 procent för att dessa familjer skulle komma upp till den eftersträlvade nivån minst 60 procent av medianinkomsten (knappt 69 miljarder kronor). I genomsnitt skulle dessa hushåll behöva en inkomstförstärkning med en femtedel av sina faktiska disponibla inkomster. Beloppsstorleken upp till olika fattigdomsstreck varierar givetvis bland hushållen. Sett till antal barn och vid en jämförelse mellan ensamstående och sammanboende föräldrar varierar det som högst mellan 18 och 29 procent.

ETT ANNAT SÄTT ÄR ATT RELATERA fattigdomsgapet på 15 miljarder till BNP och till det samlade sociala skyddet genom offentlig finansiering. Det skulle motsvara 0,47 procent av BNP att helt eliminera barnfattigdomen (15 137 av 3 213 065 mkr) som den såg ut 2008. Det sociala skyddet via skatte- medel uppgick då till 943 miljarder kronor

ANNONS

Sikta
Öppenvård

- * Träningsboende
- * Jourboende
- * Halvvägsboende

www.sikta.info • info@sikta.info
0707 - 15 76 00 / 0703 - 32 48 96
Eslöv • Malmö • Lund

Först kläcktes idén att **dokumentera** över internet

sedan föddes vår nya produktidé:

**kvalitetssäkra journal,
dokument och uppföljning**

Våra över 120 nöjda kunder finns inom

**HVB, LSS, familjehem, IFO,
personlig assistans, äldreomsorg**

www.isoxxhvb.se

Nectar Systems AB, 0451-89300

Tabell 4. Fattigdomsgap vid 50 resp. 60 procent av medianinkomst bland barnhushåll 2004 och 2008. Antal mkr i 2008 års pris.

Fattigdomsstreck	2004	2008	Differens	
			Mkr	%
50 procent	3 684	6 783	+ 3 099	+ 84,1
60 procent	8 591	15 137	+ 6 546	+ 76,2

Tabell 4. Fattigdomsgap vid 50 resp. 60 procent av medianinkomst bland barnhushåll 2004 och 2008. Antal mkr i 2008 års pris. Källa: SCB, Hushållens ekonomi, HEK

och en ökning med 15 miljarder skulle motsvara en ökning av det sociala skyddet från 29,4 till 29,8 procent av BNP. I relation till summan av de jobbskatteavdrag som stegvis skett 2007 till 2010 motsvarar kostnaden att helt eliminera barnfattigdomen i Sverige cirka en femtedel av de senaste årens skattelättnader (15 av 70 miljarder).

Dessa räkneexempel ger proportioner på vad det faktiskt skulle kosta att avskaffa barnfattigdomen i ett materiellt överflöds-samhälle som Sverige.

2008 är det senaste mätåret. Då skedde ett trendbrott. Barnfattigdomen, som stadigt minskat från 1997 till 2007, ökade 2008, från 209 000 barn till 220 000. Detta trendbrott kommer, om inget görs, att förstärkas i siffrorna för 2009 och 2010 och det finns

inget som pekar på att 2011 skulle bli ett bättre år beträffande barnfattigdomen.

En ännu aktuellare jämförelse är det aviserade femte jobbskatteavdraget som beräknats ge skattelättnader på mellan 12 och 20 miljarder. Regeringen kan välja att istället eliminera barnfattigdomen för 15.

tapio.salonen@mah.se

Tapio Salonen är professor i socialt arbete vid Malmö högskola.

LÄS VIDARE:

www.socialdemokraterna.se/Extrakongress-2011/Hakan-Juholts-linjetal/
<http://mdgs.un.org/unsd/mdg/SeriesDe->

[tail.aspx?srid=584](#) FN:s Millenniummål
 Ericsson, Niclas 2010. Fattiga barn: Falsk rödgrön bild. 2010-07-22. Dagens Nyheter.
 Försäkringskassan 2010. Resultatindikatorer för den ekonomiska familjepolitiken.
 Socialförsäkringsrapport 2010:10.
 Gustafsson, Björn 2002. 'Allmänhetens åsikter om miniminivåer och konsumtionsenhetsskala – en empirisk studie', i SOU 2002:73 Förbättrad statistik om hushållens inkomster. Stockholm: Fritzes.

Halleröd, Björn 1997. 'Forskning om fattigdom, relativ deprivation och social exkludering – Begrepp och metoder', i Vogel J. (red) Välfärd och ojämlikhet i 20-årspektiv 1975-1995.

Undersökningar om levnadsförhållanden Rapport 91. Stockholm: SCB.

Halleröd, Björn 2001. Den svenska fattigdomen – En studie av fattigdom och socialbidragstagande. Lund: Arkiv.

Rauhut, Daniel 2006. Den besvärliga fattigdomen. Lund: Almqvist & Wiksell International.

Salonen, Tapio 2002. Barns ekonomiska utsatthet under 1990-talet. Bidrag till ett kommunalt barnindex. Stockholm: Räd- da Barnen.

Socialstyrelsen 2010. Social Rapport 2010. Stockholm.

Sommestad, Lena 2010. Regeringen försöker dölja ökande inkomstklyftor. DN-debatt 2010-07-24. Dagens Nyheter.

ANNONS

ERSTA
SKÖNDAL
HÖGSKOLA

Uppdragsutbildningar hösten 2011

Barn som far illa – att upptäcka och agera

7,5 högskolepoäng

Att möta barn och ungdomar med funktionsnedsättning

7,5 högskolepoäng

Handledning i förskola och skola

15 högskolepoäng

Värdebaserat ledarskap

7,5 högskolepoäng

Kognitiv beteendeterapi – en introduktion

15 högskolepoäng

Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer

7,5 högskolepoäng

www.esh.se/uppdagsutbildning • uppdag@esh.se • 08-555 051 19

Kultur i centrum

Biblioteket som mötesplats och nav är inte längre självklar

Hjärtat i den mångkulturella stadsdelen Fisksätra i Nacka kommun är biblioteket. Som på så många andra platser. De "allmänna folkbiblioteken" har utgjort basen för svensk kulturutövning i decennier.

Men inget är längre heligt i det nya politiska landskapet. Nacka ligger i täten för privatiseringsvågen.

Text: Bitte Lundborg

Bild: Lena Katarina Johansson

Det är besökarna som berikar biblioteket och stadsdelen Fisksätra, enligt bibliotekschefen Barbro Bolonassos. Sedan tretton år är hon motor och inspiratör i arbetet att skapa ett gott klimat i stadsdelen, granne med välmående Saltsjöbaden, "Solsidan" i TV-serien, i Nacka kommun utanför Stockholm. Många invånare engagerar sig ideellt och ser till att mycket händer på biblioteket och i området: utställningar, föredrag, poesikvällar, fortbildning, läxhjälp, aktiviteter för barn och ungdomar. Med mera.

Men hur blir det framöver? Nacka kom-

mun har bestämt att upphandling av driften på samtliga kommunala bibliotek ska genomföras. Entreprenad och privatisering står alltså för dörren. Omedelbart fick Barbro mejl från en frivilligarbetare: "Om biblioteket ska arbeta vinstdrivande slutar jag! Mitt ideella engagemang ska inte berika något privat företag". Den politiska oppositionen fick vetskap om förslaget först en vecka innan beslutet klubbades. Vice ordföranden Mattias Qvarsell (S) kallar processen skandalös, "en oseriös hantering av ett förslag med stora konsekvenser".

– Det saknas riskanalys. Vad händer med utbudet och det fria ordet om Bonnier vinner alla upphandlingar?

Den frågan ställer också Sveriges Författarförbund och åtskilliga debattörer. En demonstration vid Nacka Forum samlade ett hundratal författare och biblioteksvänner under slagord som ”Nacka inte biblioteken”, ”Nej till entreprenad”, ”Stoppa upphandlingen”.

I riksmidia har beslutet fått massiv kritik. Ett upprop under parollen ”De kommunala folkbiblioteken är kulturens grundbult!” har undertecknats av bland andra Siw Widerberg, Lennart Helsing och Barbro Lindgren. I ett öppet brev från Sveriges författarförbund framställs ”det absurda i att försöka driva en gemensam skattefinansierad samhällsservice på kommersiell basis”.

Nacka kommun ligger i topp i Sverige när det gäller privatiseringar. I flera år har kommunen uppmuntrat personal att knoppa av och starta eget. Barbro Bolonassos har inte

känt sig lockad:

– Jag förstår inte hur verksamheten ska bli bättre genom att driva den som företag. Ett företag ska skapa vinst vilket innebär att skattemedel berikar företagets ägare. Dessutom, hur kan ägandeformen i sig ge bättre kvalitet?

Hon tycker att det är intressantare att arbeta med det kommunala biblioteket som resurs för en positiv förändring för människor och närsamhälle. Tillsammans med sina anställda kommer bibliotekschefen att förbereda ett eget anbud i fortsatt kommunal regi.

– Det är så mycket som pågår i området. Det nystartade Folkets Hus bygger upp sin verksamhet och samarbete pågår kring Guds hus, därför behöver biblioteket stå stabilt under en tid framöver. Utveckling måste få

Bibliotekschef Barbro Bolonassos, motor och inspiratör i Fisksätra.

ske i sin egen takt och under den tiden behöver vi vårt folkbibliotek i kommunal regi. Den anda som finns här kan försvinna med privatisering.

DET ÄR FLERA ÅR SEDAN JAG FÖRSTA gången var på Fisksätra bibliotek som ligger mitt i områdets centrum. I Fisksätra bor 7 500 människor och av dessa har 72 procent utländsk bakgrund. Det är en större andel än för tio år sedan, men området är relativt stabilt.

Mycket har hänt. Bibliotekets lokaler har utvidgats och glasväggar med konstnärlig utsmyckning ger ett öppet och välkomnande intryck. Ett IT-kafé med lokalarkiv finns i en del av lokalen med direktingång. Den lånas ut minst två gånger per vecka till föreningar, grupper och nätverk för olika möten. Det kan handla om områdets utveckling, samhällsfrågor, filmvisning, fortbildning osv.

En efterlängtd Familjecentral med Öppen förskola är granne med biblioteket, som förser föräldrar och barn med bokprat och ”språkpåsar” som mammor och far- och mormödrar på Arbetscentrum har sytt och broderat. I påsarna finns böcker på hemspråk och svenska. Nacka kommun och även bostadsbolaget Stena engagerar sig för områdets utveckling och i FisksätraAkademien är kommundirektören ordförande.

ETT STORT PROJEKT ÄR GUDS HUS som innebär att bygga till nuvarande kyrka så att tre trosinriktningar kan rymmas under samma tak, katoliker, muslimer och Svenska kyrkan. Var och en har sitt men binds samman kring ett innetorg som mötesplats. Projektledaren tillika prästen Henrik Larsson berättar om dialogkvällar i nuvarande moské och om caféföreläsningar. I en ungdomsgrupp samlas katoliker, muslimer och protestanter för att tala om livets viktiga frågor. Biskop emeritus Bengt Wadensjö är också engagerad i Guds hus-projektet. En stor social verksamhet drivs av diakonen Pernilla Landin och socialpedagogen Wasaa Rahbi som ger råd och stöd. Studiecirkklar ordnas om att vara förälder i ett annat land. Barn-

1 På biblioteket sjuder det av aktivitet. Många är trogna besökare och vill ofta prata med bibliotekschefen Barbro Bolonassos. Henne känner alla i Fisksätra!

2 Henrik Larsson är präst i Svenska Kyrkan och projektledare för Guds hus i Fisksätra, där ett gemensamt innetorg placeras mellan kyrkan och moskén. Än så länge finns Guds

hus bara som modell. **3**

4 En av ungdomsvårdarna är Mikias Selam. Han tycker att biblioteket har bra verksamhet för barn och unga. Bli det stökigt kommer han eller någon annan ungdomsvård för att lugna stämningen.

2

1

4

3

uppföstran är förstås en stor och het fråga. Diplom delas ut efter genomförd kurs, och mammorna brukar kommentera: Också våra män borde delta!

Alla jag träffar talar om bibliotekets centrala roll som mötesplats och kunskapskälla. Mycket talar för att målsättningen infrias: *att vara @rena för demokrati*. Henrik Larsson berättar om hur personalen möter alla med värme och respekt.

– Varje dag är jag orolig för att de ska jobba ihjäl sig!

DET ÄR INTE LÄTT ATT FÅ TALA OSTÖRT med bibliotekschefen. Barbro fångas ständigt in av besökare som vill diskutera en idé eller resonera om ett problem.

– Vi är inte bara anställda som hjälper till-rätta. För många besökare är vi också viktiga som människor, säger hon, detta samarbetsgeni som tack vare goda kontakter inte sällan lyckas ordna praktik eller arbete åt arbetslösa. Hon konstaterar att varje jobb är viktigt och blir en vinst för kommunen.

Kajsa Holmgren som arbetar inom socialpsykiatri har ett ärende till Barbro, men säger nu bestämt att hon vill berätta för mig om bibliotekets betydelse för området.

– Det är navet i Fisksätra, vi blir trevligt bemötta av alla som arbetar här. De fångar upp önskemål och nästan allt är möjligt att förverkliga. Här strömmar folk igenom hela dagarna, det är en glädje att gå hit!

I NACKA FINNS INGET medborgarkontor och i Fisksätra går invånarna till biblioteket för att få hjälpa att hitta in i Myndighetsverige.

Bibliotekets fem anställda ger medborgarservice. Barbros önskan är att kunna erbjuda samtal på de vanligaste språken, arabiska, spanska och somali. Just nu mäts omfattningen på denna service.

Bostadsbolaget Stena har anställt tio ungdomsvårdar för att hjälpa och stötta ungdomar. Dessa finns till hands i området under eftermiddagar och kvällar. En av ungdomsvårdarna är Mikias Selam, 19 år. Han konstaterar att biblioteket är en bra plats att vara på. Barn och unga kan läsa, studera eller vara med på de aktiviteter som leds av en pedagog varje veckodag mellan tre och fem på eftermiddagen enligt schema: munga, slöjd, metall, läxhjälp bland annat. När det är stökigt kommer Mikias eller någon annan ungdomsvård för att lugna.

– Biblioteket får energi och kan göra bra saker. Alla känner alla och vi tar hand om varandra. Jag har haft möjligt att flytta härifrån men inte gjort det.

Varför?

– Bra gemenskap. Jag gillar det som händer här, säger Mikias, som siktar på att bli socionom eller polis.

Biblioteket i Fisksätra arbetar i och för en lokal kultur. Det är en stor verksamhet som personalen på biblioteket ofta arrangerar tillsammans med frivilliga. Dessvärre ger detta inga extra resurser. Det som räknas när det gäller att få resurser är antal lån, antal be-

Biblioteken är demokratins kärna och vi ska värna biblioteket som en frizon i vårt kommersialiserade samhälle, säger Helene Götberg, som bott 14 år i Fisksätra.

sökare och öppettider. Många ifrågasätter om siffror ger en rättvis bild av bibliotekets plats och betydelse i lokalsamhället.

Sifferexercis kan också inbjuda till fantasifulle lösningar. En enskild anställd på ett annat kommunalt bibliotek i Nacka kom med idén att bjuda på förseningsavgiften om besökaren lånar fem nya böcker. Det är inte ens nödvändigt att bära hem böckerna, det går bra att lämna igen dem på en gång.

Sedan 2004 har antalet besökare dubblerats på Fisksätra bibliotek. Här arbetar fem personal, vilket betyder att varje person (årsverke) tar sig an 45 000 besökare på ett år. Medeltalet för folkbiblioteken i Stockholms län är 16 000 besökare per årsverke.

Helene Götberg har bott fjorton år i Fisk-

sätra, trivs bra ”hela världen finns här”. Hon är en av många frivilligarbetare på biblioteket, ingår i styrelsen för Folkets Hus och för Fisksätra kulturförening. På frågan om hur hon ställer sig till att upphandla driften av biblioteken svarar hon:

– Biblioteken är demokratins kärna och vi ska värna biblioteket som en frizon i vårt kommersialiserade samhälle. Vi äger biblioteket gemensamt, det är vår angelägenhet och jag bidrar med glädje till det. Nu kanske det blir idealister som först tar över men om de inte klarar av det bereder de väg för privata intressen. Eller också blir biblioteken privata med en gång.

bitte.lundborg@comhem.se

STORT FÖRTROENDE

Biblioteket är den samhällsinstitution som flest svenskar har förtroende för. Så många som 70 procent av befolkningen har mycket eller ganska stort förtroende för biblioteken.

En stor majoritet anser att biblioteken bör stödjas med offentliga medel. 85 procent av svenskarna anser att biblioteken är viktiga för att samhället ska fungera.

Ungdomar i åldern 16–19 år besöker numera biblioteken i mindre omfattning än tidigare. I slutet av nittiotalet besökte 78 procent av pojkarna och 88 procent av flickorna ett bibliotek under ett år. År 2006 hade andelarna sjunkit till 47 respektive 66 procent.

Andra generationens invandrare går mer på bibliotek och läser mer än personer med svensk bakgrund.

Att läsa högt för barn har mycket stor betydelse för fortsatt språkutveckling och så kallad informationskompetens. Undersökningar visar att biblioteksbesökare oftare läser för sina barn än vad andra föräldrar gör.

Bara 6 procent av skoleleverna går i en skola med en heltidsanställd bibliotekarie. 25 procent av landets elever går i en skola med en deltidsanställd bibliotekarie. Samtidigt visar en undersökning att välbemänskade skolbibliotek bidrar till att förbättra elevernas resultat i läskunnighetsprov med 10-18 procent. /BL

Källor: SOM-undersökningar 2007-2009, Kulturrådet, Ulf (SCB om levnadsnivå), Skolverket.

LÄS VIDARE

www.biblanshjaltar.blogspot.com
www.regionbiblioteket.se

<http://hdl.handle.net/2320/5520>: Språk som rikedom – en möjlighet för Fisksätra – en utmaning för Nacka kommun, Barbro Bolonassos och Lena Lundgren, 2009.

Det uteblivna mötet

En tyst man är en tyst man. Och en tråkig bok är en tråkig bok. Även om författaren heter Magnus Dahlström.

Om Magnus Dahlströms nya bok *Spådom* visste jag att den handlar om tre män i maktställning; en läkare, en polis och en socialsekreterare. Alla begår på en glidande skala olika former av maktövergrepp. Jag längtade efter att få läsa den!

Efter tjugo minuter ville jag lämna boken, överge den och aldrig öppna den igen. Inte handlade den om det som jag hade trott. Jag gick runt och tänkte på den och var arg, pratade om den med andra utan att orka fortsätta läsa. Intressant.

Magnus Dahlström är en iakttagare av stora mått, hans språk är precist och sparsmakat. Hans berättelse är däremot svår att hitta. Vad hjälper då språket? Det hjälper en bra bit. Det blir något av en terapeutisk process, jag läser vidare, lyssnar om och om igen på stumma män som beskriver skuggor, speglingar, miner – utan att själva någonsin delta – och jag hamnar i ett

fruset landskap där överföring och motöverföring blir läsredskapen.

Männen är inte det intressanta, inte heller deras maktutövning. Det intressanta är vad de *inte* beskriver. Två av dem beskriver till exempel inte några känslor inför ett förstagångsföräldraskap. Barnen beskrivs som paket, männen iakttar dem utan några som helst känslöytringar. Även männens fruar förblir skuggor, paket. Det klivs i sängar och ut ur sängar utan någon som helst passion eller intensitet. Replikskiften skildras, men oftast bara orden hos berättaren, svarsreplikerna uteblir. Som om det inte fanns något möte.

Yrken: Om läkare och poliser vet jag inte så mycket, men om socialsekreterare vet jag en hel del. Beskrivningen av bokens socialsekreterare är den minst autentiska jag någonsin läst. Han uttrycker sig helt inadekvat i de flesta facktermer; "familjehemsföräldrar" kallas till exempel

för "föreståndare". Han är sålunda en socialsekreterare som inte finns.

Varför väljer Magnus Dahlström att skildra dessa yrken utan att sätta sig in i hur man uttrycker sig? Kanske vill han bara skildra makt och tyckte att det här var tre intressanta områden? Men föräldraskapet, det mest maktfullkomliga av allt vi går igenom i livet, det som han ändå av någon anledning väljer att placera två av männen i, det frångår han helt. Som om det inte fanns. Kvinnor finns inte, barn finns inte, allt som finns är de inre monologerna hos tre tysta, medelålders män med makt.

När jag var tjugo föll jag ofta för tysta män. Jag trodde att det fanns ett spännande djup där inne. Jag skulle vänta ut det. Idag är jag lika gammal som Magnus Dahlström och har lärt mig att en tyst man bara är en tyst man. Och en tråkig.

maria.korpskog@telia.com

ANNONS

"När en familjemedlem mår psykiskt dåligt behöver ofta hela familjen hjälp och stöd".

Sofiaängen är en psykoterapeutisk dagverksamhet på Södermalm i Stockholm. Vi vänder oss till ungdomar mellan fjorton och tjugo år med psykiska och sociala problem, psykiatriska och neuropsykiatriska diagnoser. Ungdomen får individuell psykoterapi två gånger per vecka och familjeterapi en gång per vecka.

Skola och behandling

Sofiaängens friskola bedriver en individuellt anpassad undervisning på grundskole- och gymnasienivå. Skolundervisningen bedrivs i kombination med Sofiaängens behandlingsprogram och i vissa fall med riktade stödinsatser. I samarbete med med Boa Mellanvård kan vi dessutom erbjuda tonåringen boende - antingen i kollektiv på Södermalm eller också i egen träningslägenhet.

Sofiaängen är en HVB-enhet med tillstånd av Länsstyrelsen. Alla våra behandlare har steg 1-utbildning. Flera är legitimerade psykoterapeuter.

För mer information, besök www.sofiaangen.se eller ring 08-428 86 50 och prata med Henrik Lennartsson, verksamhets chef, eller Cecilia Strömberg, som är rektor.

Sofiaängen
BEHANDLING & SKOLA

Med barnet i fokus

Utredning • Behandling • Akut placering

Målsättningen med en behandlingsplacering på FAM-huset är att skapa förutsättningar för föräldrarna att själva kunna ta hand om sitt barn och sin livssituation.

Vid utredningar arbetar FAM-huset efter BBIC, Barns Behov i Centrum. Barnet placeras i mitten - och runt omkring finns de faktorer som påverkar barnets välbefinnande och möjligheter att utvecklas. Med barnet i fokus tar vi därför emot hela eller delar av familjen.

Välkommen att ta en kontakt med oss!

Tel: 033 - 21 01 62 • Fax: 033 - 21 01 63

E-post: fam-huset@fralsningsarmen.se

FAM huset • Hagvägen 11 • 513 32 FRISTAD

www.fam-huset.se

Vinnan

Marie-Cla

Nioåriga Marie-Claude är stolt över att vara rom. Vi möter henne i en ny tvåspråkig barnbok. Som författarna hoppas ska stärka romska barns språk och skingra fördomar.

Text: Pernilla Rönnlid

Foto: Ann Eriksson

Langosdoften anas redan några kvarter från Stora torget i Uppsala. Bredvid langosvagnen, just där gågatan fortsätter mot nordväst, stannar folk till och tittar nyfiket in i tältet som draperats med den romska flaggan, med hjulet som symboliserar romernas vandring. I tältet: en liten utställning med romska böcker och foton. En grupp finska romer sjunger i tangotakt. Det är den 8 april och romernas nationaldag.

“Me sim e Marie-Claude. Me sim injá beršéngi thaj me bešáv mu é dejása thaj dadésa thaj mu é phralésa o Marciano ándo Štokhólmo – Det är jag som är Marie-Claude. Jag är nio år och jag bor med mamma och pappa och min bror Marciano i Stockholm.”

Några hundra meter bort, på Stadsbiblioteket, pratar Marie-Claude Demetri, Ramona Taikon Melker och Ann Eriksson om sin nya bok *Marie-Claude – Jekh omaní šej – Marie-Claude – en romsk tjej* som kom ut i februari. I boken följer vi Marie-Claude Demetri från Hässelby, hennes tankar och funderingar, vardagen med skola, dans, karate och kompisar och sommaren när hon reser runt med föräldrarna och deras langosvagn.

MARIE-CLAUDE VAR NIO när boken skrevs. Idag är hon elva och en del saker har ändrats. Nu går hon på basket istället för karate. Hon gillar att rita, dansa och hänga med kompisar. Hon tycker att det är roligt att vara lite känd, men pinsamt att behöva prata i mikrofon. Marie-Claudes kompisar har varit avundsjuka på henne, de vill också vara med i boken.

När Marie-Claude Demetri hörde att boken skulle komma ut så skrek hon av glädje och hon skulle gärna vara med i fler böcker. Själv saknar hon böcker om romska barn och böcker skrivna på romani när hon går till biblioteket.

– Varför finns det inte på vårt språk, men på alla andra språk? säger hon.

Under ett år följde fotografen Ann Eriksson Marie-Claude Demetri och fotograferade till boken. Tillsammans med Marie-Claude och Ramona Taikon Melker, Marie-Claudes Demetris faster, valde hon sen ut vilka bilder som skulle vara med i boken och de skrev också texterna tillsammans.

– Vi ville att det skulle vara Marie-Claudes ord i boken, säger Ann Eriksson.

Idén till boken fick Ann Eriksson efter att ha gjort en bok om en nioårig flicka från Kosovo. Ann Eriksson har varit engagerad i romska frågor sen i mitten av 70-talet då hon jobbade på en fritidsgård i Rinkeby och

träffade romska ungdomar. Hon har medverkat som fotograf i flera böcker om romer, bland annat *Zigenarliv* och *Nadja Taikon – Tjejen från Tanto* om Nadja Taikon, Ramona Taikon Melkers mamma, som kämpade för romers rättigheter i Sverige.

Boken är skriven på både svenska och på den romska dialekten kelderash, den största av dialekterna. Det är den första barnboken på både kelderash och svenska.

– Vi ville att boken skulle vara tvåspråkig så att romska barn lär sig både svenska och sitt modersmål kelderash bättre, säger Ramona Taikon Melker.

Med boken följer en cd-skiva så att de som är osäkra på uttalet kan lyssna.

– Det är inte så många barn som kan läsa romani längre, det är sorgligt. Språket kan ju försvinna om man inte läser, säger Ann Eriksson. Vi hoppas att det kommer ut fler tvåspråkiga böcker gjorda av romer.

MARIE-CLAUDE DEMETRI PRATAR mest svenska hemma. När hon skriver är det också på svenska.

– Jag kan alla orden på kelderash, men stavningen är svår.

Ramona Taikon Melker föreläser om sin familjs historia och om romsk historia och kultur på skolor, bibliotek och föreningar och hon jobbar också som hemspråklärare. Hon menar att romska föräldrar behöver ta mer ansvar när det gäller språket.

– De behöver prata mindre svenska hem-

ma, och mer romani, så att det bevaras. Jag är jätterädd att språket försvinner. Det är språket och kulturen och traditionen som har hållit oss samman. Försvinner traditionen så försvinner identiteten.

Ann Eriksson och Ramona Taikon Melker hoppas att också barn med icke-romsk bakgrund ska läsa boken. Boken fyller en viktig funktion för att skingra fördomar.

– Många svenska barn vet inte så mycket om romer, de har egentligen bara läst Katitz, och det är viktigt att de får se hur romerna lever idag, säger Ann Eriksson.

– Det finns så mycket fördomar mot romer, att de bara lever på bidrag. Här kan de se att barnen går i skolan och föräldrarna arbetar, säger Ramona Taikon Melker.

Boken ges ut av ERG Förlag, ett nystartat romskt förlag. Från början var det meningen att ett större förslag skulle ge ut boken, men när den väl var klar så backade förlaget. I nästan två år letade Ann Eriksson och Ramona Taikon Melker efter ett förlag som ville ge ut boken innan ERG startade och kunde ge ut boken med stöd från Institutet för språk och folkminnen. Planer finns nu på att översätta *Marie-Claude – en romsk tjej* till bland annat engelska och turkiska.

Romer har ingen egen skriftlig kulturell tradition. Musik, dans och matlagning har präglat den romska kulturen, men inte litteratur, och tidigare var det inte vanligt att romer kunde läsa och skriva.

– Det har kommit de senaste 30 åren, sä-

ANNONS

10 år!
2011!

Gryning
vård ab

Proffs på problemlösning!

Har du en fråga om placering eller är du bara nyfiken på vårt utbud av tjänster? Kontakta Placeringsfunktionen där Annika Strid gärna svarar på dina frågor. Ring 031-703 73 48 eller gå in på www.gryning.se

Gryning har ett trettiotal verksamheter i Västra Götalands län och är landets största företag inom hem för vård och boende. Gryning ägs gemensamt av länets kommuner.

BESÖK Gårdavägen 2, Göteborg
POST Box 5154, 402 26 Göteborg
TEL 031-703 3950 • **FAX** 031-703 73 49

www.gryning.se

"En vacker bok" ... "som handlar om 'vanlighet' och om 'vanliga människor' som paradoxalt nog har blivit så ovanligt..."

Ur Tom Andersens förord

Författaren Carina Håkansson är leg. psykoterapeut och sedan snart tjugofem år ansvarig ledare för Familjevårdsstiftelsen. Boken beskriver visionen att tillsammans med andra skapa "rum" som är bra att vistas i för dem som kallas klienter, familjehem och professionella hjälpare. Många av deras berättelser ryms i denna bok, men också författarens egna tankar och erfarenheter. Det handlar mer om förhållningssätt än tekniker och metoder, mer om erfarenheter än om teorier.

Boken säljs via Studentlitteratur, www.studentlitteratur.se/34019 och är även utgiven på engelska av Taos Institute Publication.

Boken är aktuell med anledning av dokumentärfilmen "HEALING HOMES" av Daniel Mackler. Filmen väver samman samtal med klienter, familjehem och terapeuter på Familjevårdsstiftelsen.

FAMILJEVÅRDSSTIFTELSEN i Göteborg erbjuder

- barn, ungdomar och vuxna familjehemsboende i ett terapeutiskt sammanhang.
- öppenvård i form av terapeutiska samtal, nätverksmöten och stödsatser i frånvaro av psykiatriska diagnoser och manualer.

Läs mer på www.familjevårdsstiftelsen.se

ger Ramona Taikon Melker.

Det var först i vuxen ålder, när hon började arbeta med barn och språk och saknade material, som hon började fundera på att det inte finns mycket litteratur för barn på romani.

Det finns några barnböcker översatta från svenska, bland annat en av böckerna om Kattizi, skriven av den svensk-romska författarinnan Katarina Taikon Langhammer. Emil i Lönneberga och Alfons Åberg finns också översatta till romani, liksom författaren Gunilla Lundgrens böcker om Tariq, en romsk pojke i Rinkeby.

Ann Eriksson och Ramona Taikon Melker har fler bokplaner.

– Vi har fått förslag om att göra en bok för småbarn 0-6 år, det tål att tänkas på, säger Ramona Taikon Melker.

Den romska litteratur för vuxna som finns idag är sagor, sånger och översättningar av några kapitel ur evangelierna. Författaren Gunilla Lundgren har gett ut några tvåspråkiga böcker. Överhuvudtaget är det ovanligt med böcker på romani som originalspråk.

– Men det kommer mer och mer, säger Ramona Taikon Melker. Det tar tid, det går sakta, men det kommer.

pernilla@ronnlid.se

ERG Förlag: info@romaniglinda.se

Marie-Claude lärde sig mycket om sin kulturella bakgrund av farmor.

ANNONS

Bidrag och stipendier

Nästa ansökningstillfälle för att söka bidrag och stipendier från CSA och dess fonder är den 1 oktober 2011.

I februari 2011 utdelades från CSA, Centralförbundet för Socialt Arbete 800 500 kr
Socialvårdsförbundets och Hirschs fond 336 800 kr

För mer information, välkommen in på vår hemsida www.csa.a.se

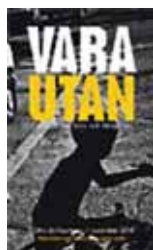

VARA UTAN

En skrift om barn och fattigdom
Boken VARA UTAN av Hans Swärd och Marie-Anne Egerö, 2010

Boken kostar idag endast 37 kronor

Beställ på www.adlibris.com
(Skriv "socialt arbete" i sökrutan längst upp till vänster)

Våld i nära relationer...

Utväg Skaraborg är en myndighetsövergripande samverkan i arbetet mot våld i nära relationer.

UTVÄGSMODELLEN – bygger på en helhetssyn när det gäller våldet, familjen, samhället och dess insatser.

Utbildningar anordnas:

- Att leda gruppverksamhet för barn som upplevt våld i familjen inkl. parallell föräldragrupp. Den 7-9 sept samt 7-9 dec i Skövde, 3 dgr.
- Att leda gruppverksamhet för kvinnor som upplevt våld i en nära relation. Den 7-9 sept samt 7-9 dec i Skövde, 3 dgr.

Utbildningar anordnas:

- Att leda gruppverksamhet för pappor som använt våld i familjen. Den 24-25 nov i Skövde, 2 dgr.
- Att leda gruppverksamhet för personer med intellektuell funktionsnedsättning utifrån Studiecirkelsmaterialet "Schyssta relationer". Den 24-25 nov i Skövde, 2 dgr.

För information och anmälan se hemsidan www.utvag.se

Hitta ny hamn

Familjehem får ofta ensamta smällen

Han är så fin den där ungen! säger Maria som var familjehem åt Hassan. I dag när stormen bedarrat, ångrar hon att hon inte stod på sig så att han hade bott kvar, fastän han blev våldsam.

Text: Anna Fredriksson

Bild: Thomaz Grahl

De egna barnen hade blivit stora. Huset som alltid varit fullt av dem och deras kompisar blev för tyst för Maria. Så hon stegade iväg till socialkontoret. Öppen för olika förslag ville hon bidra med sina resurser – ett hus med utrymme, lång erfarenhet av att ha jobbat med ungdomar, bra nätverk. Men kommunen hörde aldrig av sig.

Det gjorde däremot en bekant på ett privat vårdbolag. Han berättade om en pojke från

Afghanistan som ville komma till en familj i en större stad. Hassan hade bott ensam ett år i Europa på sin väg mot Sverige och nu hade kommunen ingen bra placering för honom – han riskerade att få bo på ett behandlingshem tillsammans med drogberoende.

Maria var positiv och intervjuades enligt Kälvestensmetoden, den allra vanligaste metoden vid rekrytering av familjehem. Det tog en hel dag. Sedan åkte hon iväg och träffade Hassan, de pratade så gott det gick, hans engelska var knackig.

Maria hade några saker hon ville att Hassan skulle tänka över.

– Jag förklarade att han skulle bo i det hus som jag som kvinna äger och drar in pengar till. Då måste han acceptera att det är jag som bestämmer fastän jag kanske inte alltid bestämmer så bra. Han måste respektera mig.

Det här var extra viktigt för Maria eftersom hon och hennes partner Erik var särbos vid den här tiden. Hon tog också upp att hon ville att Hassan skulle gå i skolan och att han skulle göra det han själv kunde för att må bra.

INGENTING AV DET HÄR TYCKTE sig Hassan ha några problem med. För att vara extra tydlig sa han: Jag är inte muslim på det sättet, jag har både haft sex och druckit alkohol!

Det blev bestämt att Hassan skulle flytta hem till Maria och socialtjänsten körde honom dit.

– Han var så nära oss hela första tiden och vi drack te så det sprutade ur öronen! Vi knöt verkligen an, minns Maria.

Hassan ville väldigt gärna bli 18 år, han såg en rad rättigheter hägra.

– Vi pratade mycket om hur det fungerar här, hur mycket man tjänar, vad en liten, liten lägenhet kostar. Hur länge man måste spara för att ha råd med en kontantinsats.

Eftersom Hassan kom mitt i en termin fick han börja på gymnasiet individuella program, inte på SFI. En lärare skulle ha hand om upp till femton trötta tonåringar samt Hassan som var analfabet! Han hade behövt särskilt stöd från början tycker Maria.

När hon och Hassan träffade läraren och studie- och yrkesvägledaren blev hon illa berörd av deras opedagogiska frågor:

Vad gjorde du hela dagarna eftersom du inte gick i skolan? Hassan svarade: Inget spe-

”Hassans familj hade blivit mördad. De minnen han har av det är inte något man diskuterar med en studievägledare första gången man träffas.”

ciellt. Studievägledaren frågade igen: Vadå, lekte du? Hassan svarade igen: Nja inget speciellt.

Han ville inte berätta att han hjälpt till med familjens försörjning och inte fått möjlighet att gå i skolan. De frågade också var hans familj var någonstans, men Hassan hann aldrig svara för Maria avbröt.

– Frågan var inte relevant. Vi var i skolan för att de ville veta hur mycket svenska Hassan kunde. Man kan inte fråga ett ensamkommande flyktingbarn var familjen är. Risken att de inte lever är väldigt stor. Hassans familj hade blivit mördad. De minnen han har av det är inte något man diskuterar med en studievägledare första gången man träffas.

Idag tänker Maria att hon överreagerade, men då ringde hon upp skolan efteråt och sa att det var väl inte så smart gjort och fick till svar att det här frågar vi alla nyanlända. Hassan var däremot redan van att svara undvikande, han hade fått frågorna förut.

DAGEN INNAN HASSAN SKULLE börja skolan kom den första sammandrabbningen. Maria hade bråttom till ett möte, hon behövde bara snabbt hem och byta till snyggkläder, men kom inte in för ytterdörren var låst med kedja.

– Jag ringde på, ropade och bultade, till slut tog jag mig in genom ett källarfönster.

Hon var stressad och sa till Hassan: du får inte låsa så jag inte kommer in. Men jag var i duschen! svarade han och hon kontraderade med: Du får inte duscha så länge!

Hassan tog väldigt illa vid sig och trots att de senare pratade ut i lugn och ro, var han sur och tänkte inte gå till skolan.

Du kan inte skrika så åt mig, sa han. Då har du inte hört mig skrika, sa Maria och att det kan nog tyvärr hända fler gånger.

Efteråt förstod hon att han hade duschat så hett och länge att han nästan skällat sig som ett sätt att stänga av alla oroande kän-

lor inför skolstarten.

– Det var ju korkat att jag sa att han inte fick det, när det var hans enda utväg. Då hade han varit hos oss i tre veckor. Jag sa att han måste gå till skolan – jag ska inte bo här, blev svaret.

Vi vill att du ska bo här, svarade Maria.

Efter ytterligare några kontroverser kom Hassan iväg till skolan och han var en ambitiös elev.

– Varenda dag gick vi igenom skolarbetet, han gjorde inget annat. Vi försökte få honom att träffa lite folk, han hade några andra afghanska kompisar runt om i staden.

Samtidigt kom han ner i djupa svackor när det gällde skolan, sa att, jag klarar aldrig det här.

– Jag frågade honom: hur gammal ska du bli?

50 år blev svaret.

– 50 år bara?!? Det är ju nästan jag nu.

Ja, kanske kunde han sträcka sig till 55 år då.

– Jag försökte åskådliggöra med en livslinje hur oerhört mycket tid av livet han hade kvar och få honom att se att det inte spelade någon roll att lärandet tog tid.

Från början skulle han inte bli någonting, hade inga drömmar. Till slut ville han

Jag ska inte bo här längre än till jag fyller 18, sa Hassan. Det får vi ta sen, sa Maria. Socialtjänsten visste om att Hassan kunde bli våldsam och att han även tidigare under sin tid i Sverige låst in sig.

– Det var tokigt att de inte berättade det för mig, säger Maria och tänker att hon kanske kunde hanterat saker och ting annorlunda om hon vetat mer.

De gjorde en massa trevliga saker, var ute på stan och åt lunch. Hassan visade vilka lastbilsmodeller man kan ligga under om man bara är tillräckligt liten och inte släpper taget. Så hade han rest mellan Spanien och Frankrike. Han pratade på Skype med den enda nära släkting han hade kvar och som han oroade sig för. Han imponerade genom att klättra barfota rakt uppför en tallstam.

– Han lagade mat till oss någon dag. Det var svårt med maten, det var mycket han inte tyckte om.

De hade haft en trevlig helg. När Maria kom från jobbet såg hon att Hassan var jättespänd.

Var är pappret om sommarjobbet? fråste han fram. Ingen aning, postade du inte det? svarade Maria.

Kan du hämta det! Nej, jag vet inte var det är, svarade hon.

bli advokat. Hassan som var analfabet lärde sig att skriva både på sitt eget språk och på svenska.

De övningskörde, var på lantstället. Hassan ville vara väldigt till lags, bland annat slutade han röka. Han fick en cykel så att han skulle kunna börja röra sig. Maria tror mycket på rörelse och andningens kraft för att komma förbi ångest och trauman.

Så kom socialtjänsten från hemkommunen på besök för att se hur Hassan hade det i sitt familjehem. Han var fortfarande sur och arg på Maria för det där med duschen. I Afghanistan pratar man inte längre med varandra om man blivit osams berättar Maria.

EN STUND SENARE KOM HAN NER för trappan och frågade: Var är maten? Den kommer tids nog menade Maria.

Då började Hassan skrika att han var hungrig och kastade grönsaker omkring sig i köket.

– Jag blev inte rädd konstigt nog, jag såg att han hade en viss sinnesnärvaro, han tog en stol och kastade men jag såg att han siktede bredvid mig. Han tog en kniv och stack med kraft i skärbrådan.

Maria ringde kontaktpersonerna på vårdbolaget som sa att hon skulle ringa polisen.

– Men det gjorde jag inte, som tur var

hade jag min erfarenhet av arbete med ungdomar. Han var verkligen inte i behov av en polisanmälan.

Maria ringde efter sin särbo Erik och drog sig själv undan. Allt lugnade ner sig men när Erik bad Hassan städa upp började han kasta glas. Erik sa ifrån och Hassan stängde in sig.

Efter det här ville inte vårdbolaget ta ansvar för en fortsatt placering. Hassan ville inte heller stanna: Jag får ingen mat och de har bara fläsk i kylen, sa han.

SÅHÄR EFTERÅT ÄNGRAR MARIA att inte Hassan var kvar, att hon inte stod på sig för att pröva ett halvår till.

– Nu blev det ingen bra erfarenhet. Att fly är han en hejare på, men att våga stanna kvar, det är det svåra.

Maria tror att det är bra att komma till en familj, att ungdomarna kan läka sina trauman där.

Det blev ändå en bra avslutning på placeringen. Maria och Erik körde Hassan till hans utslussningslägenhet i en större stad en bit bort. Han fick med sig sin cykel och andra saker han tyckte om.

– När vi skulle säga hej då sa han: Förlåt för att jag varit dum! Det var stort, det var helt nytt för honom att säga något sådant.

Nu har det gått ett tag, de har varit och hälsat på, har kontakt.

Som familjehem är man väldigt utsatt tycker Maria. Hon har tänkt efteråt att hon borde ha förstått, att Hassan hade stora vårdbehov efter det han varit med om.Handledning hade varit bra.

NÄR HASSAN HADE FLYTTAT hände något som Maria knappt än i dag kan tro är sant. Socialkontoret fick en anmälan om en pojke i familjehem som inte mätte bra.

– Det var skolan som skrev att vid ett möte hade jag uppträtt gränslöst och haft uringat. De skrev att de hade ringt mig och att jag hade sagt att Hassan var galen och att jag var intresserad av att ta hand om andra pojkar. Det stod också att jag skulle ha gjort närmanden.

Hon har funderat mycket på varifrån fjädern till denna höna kom. En teori är att Hassan sagt något till hemspråkstränaren. Något som han kanske senare känt sig tvungen att stå fast vid.

– Han är så fin den där ungen. Men att respektera vad en kvinna säger, när man är uppväxt med helt andra värderingar, det är inte så lätt.

När Maria ser tillbaka tänker hon att alla inblandade, och det var många, ville väl men att det är lätt att det blir tokigt.

– Ett familjehem kan behöva avlastning. Det kan vara bra om någon annan vuxen finns till hands.

ordomening@hotmail.com

Maria och Hassan heter något annat i verkligheten.

”Systemet har brutit ihop”

Nya boenden öppnas hela tiden. Men det räcker inte – just nu väntar 550 ensamkommande flyktingungdomar på att få plats i en kommun. Vi borde ta emot dem med glädje, säger Isabella Canow på Skyddsvärnet.

Text: Anna Fredriksson

2 400 ensamkommande flyktingar under 18 år förväntas till Sverige i år och nästa år, en ökande ström som ställer stora krav på ett väl fungerande mottagande.

– Eftersom cirka 85 procent av de som anvisas till kommunerna får uppehållstillstånd och blir kvar är det ett långsiktigt åtagande för kommunerna, säger Elisabeth Melin, handläggare på Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Hon fortsätter:

– Det handlar inte bara om att starta ett boende för asylsökande barn och ungdomar.

Om man ska komma tillrätta med platsbristen måste man ta hänsyn till att kommunerna får ansvar under lång tid. Migrationsverket har sagt att de ska korta handläggningstiderna, då blir det många fler ungdomar ut till kommunerna.

DE KOMMER I FÖRSTA HAND FRÅN Afghanistan och Somalia och allt fler bedöms vara i behov av skydd. Majoriteten är pojkar som uppger att de är mellan 15 och 17 år, runt 20 procent är flickor, de allra flesta från Somalia.

– Men gruppen somalier har minskat väldigt mycket 2010, vi får se om tjejerna också blir färre, säger Ronnie Magnusson, expert på Migrationsverket. Antalet flyktingarna från Nordafrika har minskat sedan EU slöt avtal med Libyen.

Avtalet som ger Libyen 50 miljoner euro under tre år innebär bland annat strängare gränskontroller. Ett avtal som gör Isabella Canow, utbildningsansvarig på Skyddsvärnet mycket upprörd.

– Hur kan man betala Khadafi för att hålla kvar dem? Det betyder ju i praktiken att eliminera ungdomar!

FLICKORNA KOMMER OFTA MED FLYG, men de kan ha vandrat långt inom Somalia och till grannländerna. Isabella Canow tror att de ofta kan ha upplevt mer krig och förföljelse än killar från Irak och Afghanistan.

– Somalia är kaos, det finns inte ens som land.

Migrationsverket anvisar till en kommun där barnen har släkt, 20 procent uppger att de har det, eller där det finns en överenskommelse och en ledig plats. Kommunen tar över direkt, även under asylskedet och ansvarar för allt omhändertagande och tar beslut om placering. Migrationsverket anvisar en kommun med ledig plats på grupphem men socialnämnden i kommunen kan besluta om familjehemsplacering.

– Nu tar 220 kommuner emot, men kompetensen är väldigt spridd. Nya boenden med ny personal startas hela tiden. Trenden är att de som kommer nu är mer traumatiserade. Både BUP och skolan får ta mer ansvar, säger Elisabeth Melin på SKL och fortsätter:

– Systemet har brutit ihop, ja det fungerade egentligen bara en månad,

Hon tycker att Migrationsverket behöver jobba mer med åldersbedömningar för att inte barn ska bli placerade med vuxna. Bedöms någon som över 18 år är det plats i asylboenden som erbjuds.

MIGRATIONSVERKET FÖRSÖKER hänga upp frågeställningar på stora händelser i hemlandet för att bedöma en ungdoms ålder. Det är ett pussel. Man erbjuder också röntgen av käke och handled, men kan inte tvinga någon. Socialstyrelsen har sagt att röntgen är en alldeles för osäker metod.

– Det är viktigt att alla Migrationsverkets mottagningsenheter arbetar på liknande vis med åldersbedömningar. Vi vet ju av erfa-

renhet att det inte är bra att blanda barn och vuxna i boenden. I dag finns inga riktigt tillförlitliga metoder för åldersbedömning. Det behövs stöd och vägledning från Socialstyrelsen kring åldersbedömningar, säger Elisabeth Melin på SKL.

– Vi väljer att fria hellre än fälla, säger Ronnie Magnusson, expert på Migrationsverket. Oftast får vi kritik för att vara för slappa, men en uppskrivning av åldern får stora konsekvenser.

Han tycker ändå att åldern är en viktig del av identiteten. Isabella Canow på Skyddsvärnet håller inte med.

– Ålder är inte så noga i andra länder som hos oss. Åldersfixeringen är svensk. Men vi har ju särskilda regler upp till 21 års ålder. Det är idiotiskt att lägga så mycket resurser på att bedöma ålder, nu är de här och vi behöver ungdomar. Och vi vet att det går bra för dem. Varför inte ta emot dem med glädje?

ordomening@hotmail.com

Familjehem eller gruppboende – vad är bäst?

Det kanske inte är så enkelt att en och samma modell passar alla, bara för att man är ett ensamkommande flyktingbarn?

Text: Anna Fredriksson

Det finns ingen tillgänglig statistik över hur många av de ensamkommande flyktingbarnen som placeras i familjehem respektive gruppboenden. Ungefär 145 hem för vård eller boende har tillstånd att ta emot ensamkommande.

Socialnämnden beslutar om placeringen och det ska alltid göras en individuell prövning av vad som är bäst för just Karim eller Fatiha. Fungerar familjehemmet bra blir ungdomen en del av ett sammanhang och kan få vara barn. Men just att bli betraktad som barn igen kan också vara svårt för den som klarat sig på egen hand och under en lång flykt tvingats bli vuxen.

Många av ungdomarna är praktiskt kompetenta men känslomässigt ensamma. Sammanbrott, det vill säga att en familjehemsplacering avbryts i förtid är vanligt.

Att det blir kulturkrockar i familjehemmen har Isabella Canow utbildningsansvarig på Skyddsvärnet visat med sina djupintervjuer som vittnar om besvikelse från båda håll.

– Varför ville de ha oss? De är ju ointresserade av oss, kan ungdomarna säga. Många av de ensamkommande har minnen av ett varmt och kärleksfullt familjeliv som de längtar efter att återuppleva.

Familjehemmen å sin sida kan uppfatta ungdomarna som oförskämda och otacksamma, tycka att det handlar mycket om pengar och rättigheter. Maten är en fråga som alla ungdomar tar upp i intervjuerna och som är avgörande för trivselen. Både vad som serveras och hur det smakar men också själva attityden kring maten är viktigt.

– I Sverige finns det regler och normer kring

maten – man ska äta lagom och på bestämda tider. Det krockar med det som ungdomarna är vana vid – att bli uppmuntrade att äta mer och att man äter när man vill, säger Isabella Canow.

Om det finns begränsningar kring mat, att vissa saker är köpta till vissa familjemedlemmar eller till gäster, kan det tolkas så att man egentligen inte är välkommen.

När ungdomarna får bestämma maten då blir det bara ris och kyckling, säger familjehemma när Isabella Canow pratat med dem.

Hon anser att vi inte kan kräva av ungdomarna att de ska förstå oss. Hennes slutsats av intervjuerna är att det ofta kan fungera bättre i ett utländskt familjehem, det behöver inte vara av samma etniska ursprung. Hon tycker att det kan vara nyttigt att vända på perspektiven.

– Ett svenskt barn i utländskt fosterhem, det skulle vi aldrig tillåta. Varför?

I sin avhandling Ensamkommande men inte ensamma rekommenderar psykologen Marie Hessle socialtjänsten att tänka på att det är bra om ungdomen kan kommunicera med de vuxna i bostaden på sitt eget språk.

– Om barnet är både kulturellt och religiöst främmande och det inte finns en självklar språkförståelse blir det en ytterligare belastning, säger hon och fortsätter:

– Naturligtvis kan det vara svårt att rekrutera familjehem som talar ungdomarnas

språk. Tillgång till tolk och kontinuitet i att använda tolk kan ha en stor betydelse.

MEN DET ALLRA VIKTIGASTE menar Marie Hessle är att barnet på något sätt kan ha kontakt med anhöriga var de än befinner sig i världen.

– Det är en livsnerv! Och familj i detta sammanhang är ett vitt begrepp som innefattar

”Praktiskt kompetenta men känslomässigt ensamma”

många fler personer än vad som är gängse i det svenska majoritetssamhället.

När Marie Hessles avhandling kom var det den första studien som undersökt hur det går för de ensamkommande på sikt.

Nu pågår ett treårigt forskningsprojekt på FoU-Södertörn som beskriver de föreställningar som finns om de ensamkommande flyktningbarnens behov av stöd och hjälp VAR ?Hos vem? och samtidigt hur barnen själva uppfattar mottagandet.

FoU-Södertörn ägs av nio kommuner söder om Stockholm och har som sin uppgift att genom fältanknuten forskning utveckla det sociala arbetet.

Forskningsledare Eva Nyberg menar att gruppboenden kan ta vara på ungdomarnas vuxenhet och att de kan ha stor nytta av varandra för att få stöd. Men organisationen är

inte anpassad efter deras behov.

– De tas emot i en organisation som är anpassad för svenska ungdomar med sociala problem. Den personal barnen möter arbetar med de ramar som ingår i deras rutin, säger hon.

Stuprörstänkandet inom socialtjänsten får ännu större konsekvenser när människor har behov som är nya, menar hon. De här ungdomarna träffar väldigt många tjänstemän.

– Det stärker inte den så viktiga tilliten. Barnen kommer in i en organisation med en allt större specialisering, den kanske passar personalen, inte ungdomarna.

ordomening@hotmail.com

LÄS MER

Att hitta hem. En bok om och för familjehem i det mångkulturella samhället, Isabella Canow, Föreningen Skyddsvärnet i Stockholm (2010)

Ensamkommande flyktningbarn och ungdomar i Stockholms län, forskningsprojekt vid FoU Södertörn i samarbete med FoU-Nordväst och FoU-Nordost, Dessa tre enheter omfattar alla kommuner i Stockholms län, utom Stockholm.

Finansierat av Europeiska flyktningfonden, rapport kommer i slutet av 2011.

Ensamkommande men inte ensamma, avhandling av Marie Hessle (2009). Går att ladda ner på www.sub.se/se

ANNONS

www.iochm.com

Fördomar kan endast botas med kunskap.

Läs i&m – här finner du argumenten!

Att prenumerera kostar mindre än två biobesök
– för 180 kr får du 6 nummer. Lösnummer kostar 40 kr.

Beställ redan i dag! bestallning@iochm.com

i&m
INVANDRARE & MINORITETER

POPULÄRVETENSKAPLIG TIDSKRIFT OM MIGRATION OCH KULTURMÖTEN

<http://ensamkommandebarn.skl.se/>
www.skyddsvarnet.se Jalla för alla Skyddsvarnet har utbildningar för ensamkommande flyktingungdomar, fördelade på 12 träffar på två timmar vardera. Varje träff utgår ifrån ett tema och gruppen består max av åtta deltagare. Utbildningspaketet erbjuds Migrationsverket, kommuner, skolor och andra intresserade organisationer. Projektet pågår tom december 2012.

Att kunna få landa i en ny by

Att vara ensamkommande flyktingbarn innebär upplevelser av att vara ensam. Och flykting och barn.

Text: Joakim Larsson

Barnen kommer hit med sina individuella upplevelser, förmågor och reaktionsmönster. De reagerar lika individuellt som vi själva gör på en traumatisk händelse, oavsett hudfärg, kultur eller position i det samhälle vi för tillfället befinner oss i. Reaktionerna kan vara begripliga utifrån det man varit med om men svåra att förstå i det nya sammanhanget och

det kan ta tid att hitta nya sätt att göra innan man lämnar de gamla.

Det kostar pengar att ta emot dessa barn då det krävs "en hel by" för att hålla och begripa vad som behövs. Det är vi som ska forma den byn av människor som tillsammans hjälps åt att rymma det som är. Frågan är vad prislappen på solidaritet får vara och hur denna investering kan ses som berikande på sikt.

Familjehem kan vara en del av byn runt de ensamkommande flyktingbarnen för att skapa den trygga bas där tak över huvudet och mat i magen är viktiga delar. En vanlig familj med sina erfarenheter och tillkortakommanden i livet. Fler medlemmar behövs i byn, handledare till familjehemmet, en person för den unge, och byrå där alla möts för att vara tillräckligt eniga om hur och vad vi gör. Att samla och bjuda in de människor som jobbar runt ett barn för att prata med varandra och inte för snabbt reagera på de uttryck, gränser och flyktingför sök som visar sig. Att arbeta sig igenom det, kan vara sätt att skaffa nya erfarenheter och förmågor. Att ensam göra detta när det även behövs kontakt med det nätverk som finns kvar eller behöver skapas är en omänsklig uppgift.

Det är dock möjligt och görs dagligen.

joakim@tninet.se

Joakim Larsson är terapeut vid Familjevårdsstiftelsen i Göteborg.

ANNONS

När mer måste till

VÅRLJUS FAMILJECENTRUM är en av landets ledande socialvårdsverksamheter för familjer med barn mellan 0-20 år. Vi har en utredningsavdelning, en behandlingsavdelning och ett mobilt team. Vi har lång erfarenhet av att utreda och behandla komplicerade familjeärenden som kräver mer omfattande och varierade insatser än vad en traditionell barnvårdsutredning eller behandling kan ge.

VI ERBJUDER:

- Omsorgsutredningar enligt BBIC-strukturen
- Skyddat boende i dygnsvård
- Krisomhändertagande
- Jourboende
- Personal med hög kompetens och lång erfarenhet
- Anknytnings- och samspelsutredningar, övningar och behandling
- Hemmaplanslösningar

LÄS MER PÅ WWW.VARLJUS.SE

Vi finns när ni behöver experthjälp!

Resultat och effekt

Regeringen stöper om hela det svenska biståndet

Sänkta Sidabidrag urholkar folkrörelsernas opinionsbildning. Debatten här hemma tunnas ut. Biståndet professionaliseras. Utbytet över gränserna ändrar karaktär.

Text & bild: Karolina Jeppson

Bild även: Afrikagruppernas arkiv

– Jag har stor respekt för Gunilla Carlssons engagemang. Men den här politiken lutar mer åt välgörenhet än solidaritet, säger Gabi Björsson, kanslichef på Afrikagrupperna om den moderata biståndsministerns politik.

– Den viktiga diskussionen om varför människor lever i fattigdom får inte plats. Inte heller hur andra politikområden ibland motverkar biståndets arbete mot fattigdom.

Biståndsministerns storstämdning på Sida med avskedad chef och sänkta anslag har tvingat Sida till förändrade riktlinjer och drastiska nedskärningar. Det specifika anslag som berört informations- och påverkansarbete till folkrörelser, som exempelvis Afrikagrupperna söker medel ur, har minskat med 60 procent. Ändrade riktlinjer har gjort att det opinionsbildande arbete som även mindre organisationer bedrev – om fattigdomens djupare orsaker eller hur vi kan eller bör agera på hemmaplan – inte längre är bidragsberättigat. Möjligheten att skicka ut och ta emot praktikanter och volontärer med hjälp av Sidabidrag försvann i samma veva.

INFORMATIONSPOTTEN BLIR dessutom tillgänglig för en bredare krets av aktörer. Magnus Walan, som arbetar med opinions- och samhällsfrågor på Diakonia, tycker att biståndspengar redan används till annat än bistånd.

– De stora biståndsökningarna på senare år har gått till flyktingverksamhet i Sverige. Det ökade först med 100 procent, sedan med 200 procent, vilket förklarades med att flyk-

tingarna är från fattiga länder.

– Bidragen till ambassaderna har också ökat med 125 procent sedan 2005, säger Magnus Walan och tillägger, att pengarna kan lika gärna gå till cocktailpartyn eller limousiner eftersom ambassaderna inte har samma redovisningskrav.

– Vi har fått skära ned på personal men kunnat täcka med egna medel för våra aktivistgrupper och gräsrotter för att vi tycker det är så pass viktigt. Men jag tycker att man kan ifrågasätta trovärdigheten hos regeringen, menar Magnus Walan. När vi kritiserade de minskade anslagen fick vi besked att de ville satsa på barnen i Haiti istället.

AFRIKAGRUPPERNA HAR OCKSÅ som konsekvens av nedskärningarna gått från 19 till 14 tjänster på sitt kansli i Solidaritetsrörelsens Hus i Stockholm.

– Vi har inte längre någon anställd kampanjansvarig. Det har gjort att vi får förlita oss mer på aktivister i vårt utåtriktade kampanjarbete och på att anställd personal fortsätter driva frågorna vid sidan om sitt ordi-

narie arbete, säger Gabi Björsson.

Efter 40 år har de också fått lägga ned tidskrift Södra Afrika. Pengar till utgivning saknas.

– Afrikagruppernas grundtanke är att det viktiga i bistånd är insikten att fördela globala resurser på ett mer rättvist sätt. Men då måste ju debatten föras här! Fördelningen sker ju inte i de fattiga länderna. Regeringen saknar insikt om att diskussionen måste föras på hemmaplan.

Gabi Björsson citerar befrielsesteologen Don Helder Camara: ”Om man stödjer de fattiga, är man ett helgon. Vill man däremot diskutera varför de fattiga är fattiga – då är man kommunist!”

2003 antog riksdagen PGU, Politik för Global Utveckling, med syftet att hållbar utveckling ska genomsyra alla områden av svensk politik, inte bara stanna på biståndsministerns skrivbord.

Idag talas det inte lika högt om PGU. Sverige fokuserar nu, som många andra länder, på ”en förstärkt resultatstyrning” med ledord som ”kvalitet och effektivitet”. En stor

Informationsarbetet här hemma är grundläggande, anser Gabi Björsson.

Almedalen 2009. En av Afrikagruppernas aktivister, Calle Berglund, visar spelet om handelsavtalet EPA.

del av biståndet kanaliseras genom svenska folkrörelser. Den del som är öronmärkt för informationsinsatser har förändrats mest.

– Detta är en helt ny kursändring – bort från PGU, säger Magnus Walan. Att bara informera om resultaten av det svenska biståndet och inte ifrågasätta svensk politik skiljer sig från det vi gjort i 30 år. Ska vi inte väcka opinion om till exempel klimatfrågor? Besluten tas ju i de rika länderna, liksom de beslut som orsakar skuldkriser och handelskriser.

– Jag tror att filosofin nu är väldigt nyliberal med en tro på tillväxt, företagande och fria marknadskrafter. Men om den här biståndspolitikerna kan skapa tillväxt i fattiga länder är det självklart bra, tycker Gabi Björsson på Afrikagrupperna.

Hon frågar sig dock retoriskt om folk i gemen känner till vad EPA (Economic Partnership Agreement, ett handelsavtal mellan EU och fattiga länder) innebär för södra Afrika? Och tar som exempel hur praktikanterna från Öster Färnebo Folkhögskola informerade om EPA genom att ordna fotbollsmatcher. Fotbollslaget "Local Africa" hade en jättestor målbur medan EU:s var ytterst smal och nästan omöjlig att göra mål i.

Som en del av Sidas folkrörelseanslag fanns nämligen fram till 2010 en schablon för praktikverksamhet och för internationella utbyten, tillgängliga för unga mellan 18 och 35 år. Ett stort antal små och stora organisationer och folkhögskolor har bedrivit utbyten med samarbetsorganisationer i utvecklingsländer. En praktikperiod i ett utvecklingsland är ofta utgångspunkten för unga människors vidare engagemang eller kommande karriär. I organisationsvärlden finns överraskande många som har börjat den vägen.

Afrikagrupperna har under flera år samarbetat med Färnebo Folkhögskola i Häl-singland och filialen i Göteborg, kring ett

praktikantprogram i södra Afrika. Ett praktikanslag som nu tagits bort.

Österlens Folkhögskola har sedan sex år tillbaka fyra studiekurser med fältarbeten i Östafrika, Asien och Kaukasien – med stöd från Sida via Forum Syd. Skolan erbjuder också möjlighet att leva en tid hos ett så kallat ursprungsfolk.

”Om man stödjer de fattiga, är man ett helgon. Vill man däremot diskutera varför de fattiga är fattiga – då är man kommunist.”

– När anslaget för praktikantkurser drogs in i höstas, fick vi ta platser från de andra internationella kurserna, berättar Åke Larsson, rektor på Österlens Folkhögskola. I stället för en ettårig kurs har vi snickrat ihop en terminskurs på sex veckors förberedande utbildning och tre månaders praktik med hälften så många platser. Men det är en nödlösning.

– Man missar möjligheten till folkbildning. Det finns ett stort intresse för kurserna. Jag

Åke Larsson på Österlens Folkhögskola.

tänker på allt arbete dessa människor som gått våra kurser har lagt ner på solidaritetsarbete. Många volontärer har fortsatt engagera sig och bildat nya samarbetsorganisationer i de länder de besökt i Afrika, Asien och Kaukasien. En av dessa nybildade föreningar, Twiga, sitter med i skolans styrelse. Att föra över möjligheterna att göra praktik till enbart de som läser på högre akademisk nivå vore illa, säger Åke Larsson allvarligt.

Under förra året gick flera organisationer samman för att driva opinion mot UD och Sida för en fortsatt möjlighet för unga

”Det blir en koncentration

kring de stora hjälp-

organisationerna.

De får en allt större del av

folkrörelseanslaget.”

att få praktik på plats. Österlens Folkhögskola var med i den samlade gruppen där Framtidsjorden, Latinamerikagrupperna och Svenska Missionsrådet var drivande. Tillsammans representerade de ungefär 90 procent av de svenska organisationer som fått praktikantbidrag.

Det visade sig att UD inte visste vad praktikantbidraget var, men som ett resultat av dialogen med folkrörelserna, fanns det sedan med i höstens strategi. Det kommer således framöver att finansieras med biståndsmedel och administreras av Internationella Programkontoret, som är en statlig myndighet. Storleken på budgeten är ännu inte fastslagen, inte heller riktlinjer. Det lutar åt att potten kommer att bli mindre. Samtidigt öppnas upp för att näringslivets organisationer ska kunna söka samma praktikmedel. Syftet kommer, enligt Sida, att vara att stärka enskildas kunskap om utvecklingsfrågor och bredda ”den svenska resursbasen” mer än att informera den svenska allmänheten.

INDIVIDUELL MÄNNISKOHJÄLP (IM) är en svensk biståndsorganisation med huvudkontor i Lund. De har i många år haft ett utbrett volontärprogram med ett 20-tal volontärer varje år. Huvuddelen har varit finansierad av Sida, via ramorganisationen Svenska Missionsrådet. Unikt för IM har varit att erbjuda äldre, från 35 och uppåt, möjlighet att bli ”seniorvolontärer”. De har också haft specifika informationsvolontärer som arbetat extra mycket på hemmaplan med att berätta om situationer i det land de har varit i. I dagsläget är volontärprogrammet annorlunda.

– Vi bestämde oss för att försöka finansiera praktikanterna på egen hand, säger Dick Svedenborn. Vi fick idén att de sökande skulle göra praktik i sin utbildning. Då får de studiemedel och får stå för mycket själva.

– Nu erbjuder vi 11 platser istället för 20,

säger Klara Jamison Gromark som också arbetar med IM:s volontärprogram.

Båda har själva varit engagerade i IM, Klara som volontär i Guatemala och Dick i ett projekt i Zimbabwe. Idag är ett 10-tal i personalen före detta volontärer.

Den allvarligaste konsekvensen är att målgruppen blivit smalare eftersom man måste läsa på universitet eller högskola. Ett ofrivilligt byte av målgrupp.

– Men det som har rykt är seniorvolontärerna som våra egna medel kunde bekosta tidigare, och vi har inte råd att själva finansiera informationsvolontärer. Fast vi har

ver förändringar både här hemma och i syd. Istället blir fattigdomsproblematiken något som det är upp till de fattiga människorna att själva försöka lösa bäst de kan. Om detta handlar de ändrade riktlinjerna för information och det borttagna praktikantbidraget, anser Andreas Dolk. Genom praktikanter, utbyte och volontärer skapas kontaktytor som gör att kunskap förs hem.

– Det har skett en omsvängning. Från att man tidigare fokuserade på samarbete, till att svenska organisationer blir några som enbart ska överföra pengar. Samtidigt har kraven för insyn och kontroll ökat. Många små

Dick Svedenborn och Klara Jamison Gromark på Individuell Människohjälpen i Lund.

kvart obligatoriska informationstillfällen för dem som har varit ute, berättar Dick Svedenborn.

– Vi hoppas att vi i fortsättningen också kommer att kunna söka pengar från Sida för denna typ av verksamhet. Bli det mindre pengar kommer det att påverka folkbildningen i Sverige och färre kommer att få erfarenheten av att ha varit praktikant, befarar Klara Jamison Gromark.

Ett resultat inriktat och effektivt bistånd klingar förstas bra. Men frågor kring hur resultaten av fattigdomsbekämpning mäts och undersöks verkar inte ingå. Under Almedalsveckan i somras protesterade IM tillsammans med ett 10-tal andra organisationer mot sänkta informationsanslag. Bli biståndet mer effektivt av att inte få debatteras? Behövs inte informationsarbetet till allmänhet och politiker? Vet svenskar hur vi bedriver bistånd?

FORUM SYD SOM ÄR EN ramorganisation för cirka 200 medlemsorganisationer, har det senaste året sett vad den nya politiken kan innebära – svart på vitt. Andreas Dolk, ställföreträdande generalsekreterare, menar att det som tidigare handlade om internationellt folkrörelsesamarbete, eller partnerskap, har urholkats. Man kan inte längre koppla det som görs i syd till arbetet här hemma. Fattigdomen behandlas därmed inte längre som det globala problemet det är och som krä-

organisationer kan inte leva upp till de krav som ställs, enligt Andreas Dolk.

Han menar att värdet för en svensk organisation blir mindre. Då minskar även deras intresse för att engagera sig. Dessutom tenderar de mindre organisationerna att helt falla bort.

– Målet med hela Sidaanslaget handlar om att stärka civilsamhällets pluralism och deltagande. Men hur kan man nå det målet när man tar bort pluralismen?

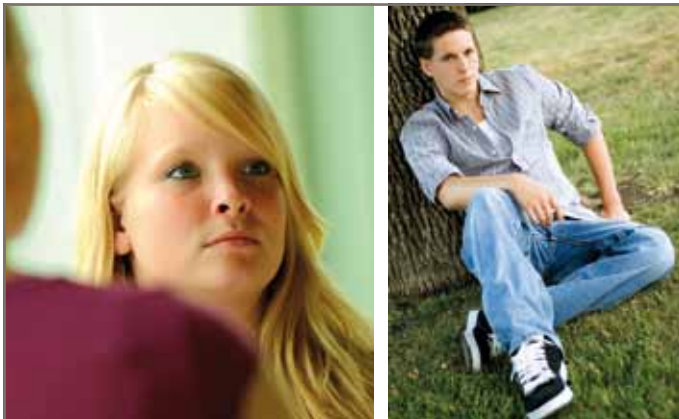
På två år har ansökningarna om Sidabidrag genom Forum Syd sjunkit från cirka 350 till 200.

– Det blir en koncentration kring de stora hjälporganisationerna. De får en allt större del av folkrörelseanslaget. Det blir mer och mer professionaliserade organisationer, som kan leda till att det frivilliga deltagandet och engagemanget i folkrörelsebiståndet minskar, menar Andreas Dolk.

karolina.jepsson@gmail.com

LÄS VIDARE:

www.afrikagrupperna.se
www.manniskohjalp.se
www.forumsyd.org
www.diakonia.se
www.osterlensfhsk.se

Vi erbjuder trygga
behandlingsmiljöer för män
respektive kvinnor 16–21 år med
missbruks-/beroendeproblematik!

www.namndemansgarden.se

 Tyresö Ungdom
EN DEL AV NÄMNDEMANSGÅRDEN

 Idavallen
EN DEL AV NÄMNDEMANSGÅRDEN

Idavallen 0293-515 51, Idagården 0171-93 040, Tyresö Ungdom 08-530 281 70

ULF LUNDAHLS MINNESFOND

Ulf Lundahls Minnesfond instiftades av Ulf Lundahl 1978 med syfte att främja barns och ungdoms vård och fostran eller utbildning. Dessutom utger minnesfonden bidrag för undervisning och utbildning.

Särskilt stöder Minnesfonden projekt där medlen direkt kommer barn och ungdomar, som drabbats av sjukdom, funktionsstörningar eller andra svårigheter, till del. Detta kan gälla även sociala problem.

Beslut om bidrag fastställs vid styrelsens sammanträden fyra gånger per år.

Bidrag eller stipendier till enskilda personer utges ej.

Ansökan om bidrag görs via Minnesfondens formulär (tre kopior) som kan hämtas från www.lundahls-minnesfond.org. Ansökan skickas till Minnesfondens kansli.

**Stiftelsen Ulf Lundahls
Minnesfond**
Box 11186
100 61 Stockholm
Tfn: 08-735 82 31

SOCIALPOLITIK I KORTHET

Skolval ökar segregation

Boendesegregationen förstärks ytterligare av det fria skolvalet.

Elever med liknande etnisk, social och ekonomisk bakgrund samlas i särskilda skolor. Vissa skolor drabbas hårt av sjunkande elevantal och bristfälliga resurser.

– Det gör att elever inte har samma chans att lyckas senare i livet, säger Anders Trumberg vid Örebro universitet.

De stora förlorarna är de skolor som ligger i ”resurs-svaga” områden. Samma process som sker i bostadsområdet – att de resursstarka flyttar ut och de resurssvaga blir kvar – sker i skolorna.

– Politikerna saknar planer för hur man kan mildra effekterna av skolvalet och debatten om skolan fokuserar istället på måluppfyllelse, betyg och hårdare tag, enligt Trumberg.

Ålder slår hårdare

Yngre har större chans än äldre att få jobb. Forskare vid Linnéuniversitetet skickade påhittade ansökningar till riktiga, utannonserade jobb. Två män kallades Anders Johansson och Karl Lindgren, gavs liknande bakgrund och yrkeserfarenhet. Det enda som skiljde var åldern, 31 respektive 46 år.

Jobben fanns inom serviceyrken, i restauranger och butiker

med mycket kundkontakter. Till restaurangjobben fick den yngre mannen jobberbjudande och blev kallad till intervju tre gånger så ofta som den äldre. Till butiksjobben fyra gånger så ofta.

Ålder har alltså större betydelse än etnicitet, sexualitet och övervikt. Tidigare studier har visat att heterosexuella blir kallade till intervjuer oftare än homosexuella, normalviktiga oftare än överviktiga och svenskar oftare än sökande med arabisk bakgrund.

»De såg det friska i mig«

KLIENT PÅ IRIS UTVECKLINGSCENTER

Vi erbjuder individuell behandling för människor med läkemedelsberoende/missbruk och psykisk ohälsa. Vi finns i Mullsjö, Enköping, Stockholm, Göteborg och Jönköping. Läs mer om oss och våra behandlingar på www.irisutvecklingscenter.se.

AKTUELLA KURSSTARTER HÖSTEN 2011

- Ettårig KBT-utbildning
- Basutbildning i psykoterapi (Steg-1 PDT)
- Kurs i kris och krishantering
- Orientering i dialektisk beteendeterapi (DBT)
- Tvärkulturell kommunikation i socialt arbete
- Bas- och Instruktörsutbildning i mindfulness
- Avspännings- och Stressterapeut

Utbildning på flera platser i landet under hösten.
Beställ vår utbildningskatalog redan idag!

040-698 60 00

www.sverigehalsan.se

Jordens framtid: efter oss syndafloden?

Det är svårt att vara optimist. Jordens resurser brandskattas allt hårdare och storföretagens utspel ökar klyftorna mellan rika och fattiga, såväl mellan som inom länder.

Trots två världskrig var 1900-talets första två tredjedelar den globala utvecklingsoptimismens tid. Men 1967 kom Hans Palmstiernas bok *Plundring Svält Förgiftning*. För mig var den en väckarklocka. Min grundfasta tro på att världen utvecklades till det bättre började vackla. Boken visade på att tillväxten förde med sig plundring av våra ändliga naturresurser, förgiftning av vatten och växtlighet och allt fler svältande i u-länderna.

Då var jordens befolkning 3,5 miljarder. I dag är den det dubbla. Och befolkningsökningen fortsätter. 2050 beräknas vi vara nio eller tio miljarder.

I dag vet vi att utvecklingen accelererat. Klimathoten är akuta. Plundringen av våra naturtillgångar är mångfalt större. Våra regnskogar – jordens lungor – avverkas i allt snabbare takt. Åkrarna som ska livnära den allt större befolkningen minskar i areal på grund av uttorkning, erosion, försaltning och genom städernas och trafikapparatusens expansion. Allt större arealer används också till grödor som ska ge bioetanol till våra bilar.

SAMTIDIGT ÖKAR VÄLSTÅNDET – för några. De rika blir ännu rikare. I Kina och Indien växer en medelklass fram med samma konsumtionsmönster som i väst. Det har bland annat lett till att efterfrågan på kött ökat kraftigt. För att producera ett kilo nötkött går det åt nio kilo spannmål. Produktionen sker i stora ”köttfabriker” ägda av ett fåtal internationella företag. För att få ”lönsamma” spannmålsodlingar krävs stora arealer och ett industriellt produktionssystem som förbrukar mycket bränsle och bekämpningsmedel men är föga arbetsintensivt. Aktuella företag köper därför upp mark i länder där hittills ett intensivt nomadjordbruk varit förhärskande,

till exempel i Etiopien, Mali och Indien.

EU:s jordbrukssubventioner uppgår till 55 miljarder Euro om året. I USA är motsvarande subventioner ungefär lika stora och riktar sig bland annat till bomullsproducenter. Det leder till en överproduktion som säljs till så kallade världsmarknadspriser. Dessa är så låga att normala jordbruk inte kan konkurrera med dem.

NÅGRA EXEMPEL: PÅ 1980-TALET uppstod ett köttberg i Europa. Bönderna fick 36 kronor kilot men i Västafrika såldes det för 16. Prisfallet ledde till att de afrikanska böndernas boskap förlorade halva sitt värde. De slaktade då inga djur varför beståndet ökade och betade av de torra markerna långt mer än dessa tålde. Resultatet blev att öknarna bredde ut sig och miljoner miste sin försörjning.

År 2009 ökade EU kraftigt sitt stöd till mjölkproducenterna genom att köpa upp 30 000 ton smör och 109 000 ton mjölkprodukter till ett pris långt högre än det man sedan sålde det till på världsmarknaden. Åter drabbades bönder i till exempel Indien och Afrika där lokala jordbruk slogs ut.

De amerikanska subventionerna har lett till att bomullsbönder i exempelvis Indien och Turkiet inte längre kan försörja sig. I Uzbekistan tvingas skolbarnen avbryta sin skolgång för att repa bomull på fälten utan annan ersättning än mat för dagen.

De globala anslagen till forskning inom jordbruk har minskat på senare tid. Trots det görs på många håll bland annat i utvecklingsländer försök att finna nya sädeslag som är salttåliga och resistent mot skadeinsekter och växtsjukdomar. Med dem som utgångspunkt arbetade FN fram ett globalt program för att ge bönderna i den fattiga världen möjligheter att

fördubbla sina skördar med nya sädeslag som inte kräver dyra bekämpningsmedel. Men programmet blev inte verklighet. Genom skicklig lobbying från Monsanto och andra storföretag som ju tjänar stor-kovan på sin kombination av genmodifierade grödor och bekämpningsmedel antogs inga förslag.

Allt detta leder till att miljoner för att inte säga miljarder fattiga bönder och lantarbetare inte kan försörja sig. De flyttar till megastädernas slum. Snart har Lagos och Kairo tjugo miljoner invånare i likhet med Mexiko City och Mumbai. Här är också födelsetalen som högst. Vad händer då dessa miljarder människor inte längre har råd att köpa det allra mest livsnödvändiga – bröd och ris? Alla kommer inte som de indiska bönderna som inte längre kunde försörja sina familjer att ta livet av sig.
jan.r.molin@gmail.com

Faktauppgifterna om jordbruket är i huvudsak hämtade från Wilfried Bommert "En värld utan bröd" (Daidalos 2011).

JAN MOLIN är författare och samhällsdebattör. Han är medlem i SocialPolitiks redaktionskommitté.

Hamnar snett utan hjälp

Fyra av tio långtidsdömda män hade upptäckt och obehandlad ADHD. Alla hade haft problem redan under uppväxten och med sin skolgång.

Långtidsdömda män inom Kriminalvården har ofta tidigare okänd och obehandlad ADHD trots att de haft betydande problem sedan barndomen. Det har forskare vid Karolinska Institutet funnit efter en omfattande undersökning av 315 intagna vid Norrtäljeanstalten.

– De intagna med ADHD hade större funktionsnedsättningar och tydligare symtom än motsvarande ADHD-grupp inom psykiatrisk vård ute i samhället, berättar överläkare i psykiatri Ylva Ginsberg, tillika doktorand vid institutionen för klinisk neurovetenskap.

En grupp av 34 intagna, som indikerade ADHD, fick genomgå en omfattande diagnostisk utredning. Resultaten jämfördes där efter med resultaten för 20 vuxna män med ADHD och 18 friska kontrollpersoner, som undersöktes vid en specialismottagning inom psykiatrisk öppenvård.

De 30 intagna, som efter den mer omfattande neuropsykiatriska utredningen fick diagnosen ADHD hade, jämfört med ADHD-gruppen från psykiatrisk öppenvård,

mer uttalade symtom och betydligt lägre utbildningsnivå. Fängelsegruppen presterade sämre än psykiatrigruppen och kontrollpersonerna på många av de neuropsykologiska test som de fick utföra. Skillnaderna kvarstod efter att hänsyn tagits till olikheter i begåvningsnivå.

Fängelsegruppen hade vuxit upp utan adekvat behandling för sina funktionshin-

der. Trots att de flesta behövt extra stöd under skolgången och kontakt med sjukvården som barn och ungdom. Ytterst få hade utretts för ADHD eller andra neuropsykiatriska tillstånd och ännu färre fått behandling.

MISSBRUK FÖREKOMMER OFTARE i samband med obehandlad ADHD. Samtliga intagna som fick ADHD-diagnos hade haft problem med droger. Forskarna såg också att andra behandlingskrävande psykiatriska sjukdomar var överrepresenterade. Närmare hälften av dem hade pågående medicinering för psykiatrisk samsjuklighet. Var fjärde fick vid utredningen även en diagnos inom autismspektrum. Dessutom uppfyllde de kriterierna för en eller flera personlighetsstörningar, där antisocial personlighetsstörning var vanligast. Psykopati var sällsynt.

– Med tanke på risken för allvarliga konsekvenser av obehandlad ADHD, för individen och för samhället, är det viktigt att samla mer kunskap om ADHD inom kriminalvården, säger Ylva Ginsberg.

Källa: <http://www.biomedcentral.com/content/pdf/1471-244x-10-112.pdf>
Forskarkontakt: ylva.ginsberg@ki.se, nils.lindfors@ki.se

ANNONS

”Vart är beroende – och missbrukarvården på väg?”

DU som vill vara med och påverka missbrukar- och beroendevårdens framtida färdriktning anmäl dig till Quo Vadis konferens ”Vart är beroende- och missbrukarvården på väg!”

När: torsdag den 25 och fredag den 26 augusti 2011 • **Var:** ABF - huset, Sveavägen 41, Stockholm

Konferensprogram och praktisk information om anmälan och deltagande finns på www.rainbowsveden.se/quovadis. Informationen kommer kontinuerligt att uppdateras.

Under tre år har regeringens Missbruksutredning utrett frågor som rör den framtida svenska missbrukar- och beroendevårdens innehåll och organisation, SOU 2011:35. Med konferensen ”Quo Vadis – Vart är beroende- och missbrukarvården på väg?” inbjuder Rainbow Sweden till diskussion om framtidens missbrukarvård i Stockholm.

Medverkar gör bland andra: Tom Alandh (SVT), Cipriana de Arteaga (Dianova) Annika Bäckman (Rainbow) Alec Carlberg (Prima Gruppen), Björn Fries (Karlskrona socialnämnd), Gilberto Gerra (UNODC), Cecilia Heule (Socialhögskolan i Lund), Björn Johnson (Malmö Högskola), Maria Larsson (Socialdepartementet), Torbjörn Tänsjö, (Sthlms universitet) Annika Östberg (Basta), Claes Heijbel (Convictus) samt ytterligare ett tjugotal föreläsare och seminarieinledare.

Arrangörer: Rainbow – klientrörelsens paraplyorganisation • Föreningen Bruksvärde • Gatutidningen – Situation Stockholm. **I samarbete med:** Centralförbundet för Socialt Arbete, CSA • Lunds Universitet, Socialhögskolan • Malmö Högskola, Fakulteten för hälsa och samhälle • Stockholms Universitet, Institutionen för socialt arbete och Sorad

Går emot tvång

Och är för sprututbyte inom missbrukarvården

Vårdgaranti även inom missbrukarvården och bättre attityder mot missbrukare. Skadereduktion och sprututbyte. Tvång är Gerhard Larsson däremot mera tveksam till.

Text: Helena Bjerkelius

Bild: Lena Katarina Johansson & Jens Lennartsson

Gerhard Larsson har lett över 20 utredningar under 35 år åt både socialdemokratiska och borgerliga regeringar. Den senaste var missbruksutredningen.

Han lägger ansvaret hos individen att inte gå ner sig. Men samtidigt vill han se en vårdapparat utan tvång som kommer med positiva erbjudanden och hyfsar sin attityd mot missbrukare. För det gäller en halv miljon svenskar. Så många är beroende av alkohol, narkotika, läkemedel och dopningspreparat enligt missbruksutredningens inventeringar.

Gerhard Larsson har ett långt perspektiv på missbruk; han ledde den första narkotikakommissionen på 80-talet. För honom var det inte avskräckande att upptäcka att det var samma frågor som traggades inom missbruksområdet ännu på 2010-talet. Och att lagarna dessutom var desamma. Snarare blev han intresserad av om lagstiftningen kunde omvandlas till moderna förhållanden.

I tre år på 70-talet var Gerhard Larsson statssekreterare på socialdepartementet. Det var under en progressiv tid när både hälso- och sjukvårdslagen och socialtjänstlagen växte fram. Ofta förknippas han med Samhall som han byggde upp och var koncernchef för i två decennier.

I ett sterilt rum mitt i regeringskansliets utredningslandskap med ändlösa korridorer på Östermalm i Stockholm säger Gerhard Larsson att han alltid varit intresse-

rad av välfärdsfrågor i form av system och strukturer:

— Jag har försökt att inte klassificera mig som partipolitisk. Jag har velat utgå från en grundsyn i människors lika värde och att medverka till att människor får likvärdiga förutsättningar oavsett missbruk, funktionshinder eller annan kulturell bakgrund. Människovärdet har känts viktigt för mig.

När Gerhard Larsson spårar sin drivkraft söker han på 60- och 70-talen och det han då mötte på Vipeholms sjukhus i Lund, andra specialistsjukhus för utvecklingsstörda och mentalsjukhus. Det var människor som framlevde sina liv i total passivitet och ”eländigt att se”. Där tog någonting sin början. Han medverkade till att avveckla specialistsjukhusen och skapa alternativ som särskolor, gruppbofasta, dagliga aktiviteter.

”En halv miljon svenskar är beroende av alkohol, narkotika, läkemedel och dopningspreparat”

— En bra bit in på 80-talet kunde jag se att det blev helt andra livsvillkor och förutsättningar för den här gruppen. Och i ekonomiska termer kunde man få ett utbyte av människor som man inte hade tidigare när de satt inlästa på sjukhus och var forskningsobjekt.

HAN TROR ATT HAN UTVECKLAT en talang för att utifrån intryck från individers situationer fundera på strukturer. I handikapputredningen på 80-talet och rehabiliteringsutredningen på 00-talet fick han utlopp för sitt synsätt och sin ideologi.

— Människovärdet är likvärdigt, vi är lika värda. Det är det som är så fint med det yttersta demokratiska att varje röst är lika värd

i ett demokratiskt samhälle. Vi stöttar människor som inte orkar så att de kan gå över tröskeln. Den kan bestå i språkliga problem, problematik med synskada, eller att jag inte kan släppa det här supandet utan har fastnat i det. Då måste vi andra hjälpa till att komma över tröskeln och göra det genom positiva erbjudanden – men man kan inte helt utesluta tvångsinsatser.

FRÅGAN OM VILKEN MÄNNISKOSYN som ska ligga till grund för samhällets hantering av missbrukare, personer med funktionshinder eller avvikande beteende besvarar Gerhard Larsson utifrån missbruksperspektiv. En individ som missbrukat opiater i drygt ett decennium kan inte ställas inför kravet att sluta för att sedan få behandling. Det funkar inte så, som Gerhard Larsson säger.

— Syftet är ju hela tiden att vederbörande ska komma ifrån beroendet. Men efter många års användning kan man i regel inte bryta det och då är det motiverat att erbjuda så rena förhållanden som möjligt när man tar sina sprutor för att minska andra risksjukdomar. Vi bör då hjälpa till med skadelindring genom sprututbyte. Det ger så småningom möjlighet att medverka till att personen kommer in i behandling.

Utredningen föreslår också substitutionsmedel, Metadon, Subutex och Naltrexon, till opiatmissbrukare oavsett var man bor i Sverige. Idag är det förbehållet storstäder.

— Specialistläkare ska bestämma dos, men bedömningen om det är lämpligt ska ske tvärprofessionellt, av beroendeläkare, beteendevetare och socialvetare – ihop med patienten. Tabletter bör också kombineras med psykosocial behandling. För personer som är stökiga ska vården anstränga sig mer så de med ordning tar sina tabletter och får gå kvar i programmet. Idag stöts de ut snabbt

och vi har konstaterat att då sker överdoser och dödsfall genom att återigen illegalt skaffat heroin.

Även mot alkoholsug finns modernare mediciner idag. Av beräknade 330 000 med alkoholberoende får bara 19 000 tabletter, i 75 procent av fallen med det gammaldags Antabus. Tanken är att primärvården vid begynnande riskbruk ska kunna erbjuda mjukare medel med färre biverkningar för att just minska intresset.

GERHARD LARSSON VILL STÄRKA den enskildes ställning i missbrukarvården och föreslår att landstinget tar över huvudmannskapet från kommunen. Han vill också se en vårdgaranti där individen efter 30 dagar utan utredning eller behandlingsinsatser har rätt att vända sig till en annan vårdgivare.

– Motivation är en färskvara för en person med missbruksproblem och för att lyckas med en behandling är motivationen avgörande.

Missbrukaren ska dessutom kunna överklaga dåliga utredningar och behandling till en myndighet som kan ställa ut vite. Bland förslagen finns också krav på gott bemötande från vårdgivare och på brukarinflytande.

– Det är inte tillräckligt positiva, förstående och accepterande attityder till dagens missbrukare vilket märks i sättet att skapa tillgänglighet. Resonemangen om tillgänglighet och om vårdgaranti hittills i sjukvården

har inte fångat in den här gruppen, konstaterar Gerhard Larsson och tar två exempel. Psykiatrin som vanligtvis backar när en påverkad person söker psykiatrisk hjälp. Eller akutmottagningar som inte tar tag i det bakomliggande problemet hos någon som gång på gång söker akutvård för kroppsliga skador som kan ha upphov i missbruk.

Frågeställningen om hur samhällets ansvar för missbrukare ser ut idag får Gerhard Larsson att prata om vikten av att det offentliga kan möta upp med insatser när någon behöver hjälp för sitt missbruk. Han återkommer till att erbjudandet om behandling måste vara positivt och effektivt. Men betonar å andra sidan att missbrukare inte kan särbehandlas i vårt individualistiskt inriktade samhälle.

ENLIGT HANS MENING FINNS INGA missbrukare som samhället inte ska ge hjälp och stöd.

– Lisa eller Pelle som bestämmer sig för att dricka fem glas vin eller tio glas öl när de är ute på krogen efter work måste också ha ett ansvar att tänka efter om de börjar halka snett på jobbet och söka kontakt med någon att prata med om detta.

Tvångsvården idag fungerar inte som det var tänkt och fyller inte sin funktion. Gerhard Larsson pekar på hur få lyckade exempel det finns på personer som klarar av att bryta missbruk med hjälp av tvångsinsatser.

Vi bör hjälpa till med skadelindring genom sprututbyte, anser Gerhard Larsson.

ANNONS

Grödbygården

ett behandlingshem för föräldrar och barn

Alla vill vi utvecklas, men helst utan att behöva ändra oss. Förändring väcker motstånd och dessa krafter behöver för "våra" familjer hårbärgas inom den fasta ram en god institution utgör.

Vi har arbetat med familjer sedan 1990 och har utvecklat en organisation som är lämplig för vår målgrupp.

Psykoterapi (bild-, lek och parterapi) integreras i den jag-stärkande miljöterapi med mer pedagogiska metoder (Marte-Meo, Cap och ART).

Grundläggande variabler som åtgärdernas intensitet, frekvens och timing är en kompetens utöver metodnivån, som är avgörande för behandlingsresultatet. Organisationen är terapeut.

Familjerna bor skyddat i egna lägenheter i våra hus här på landet i Grödbygården utanför Bromölla, nära Blekingegränsen.

Vi erbjuder

- Behandling
- Utredning
- Akutplacering

Vi är autonoma och behöver inte underordna oss någon koncernledning.

Huvudman: Annika och Lennart Olsson
Plats för 8 familjer och 4 ensamma barn
Telefon: 0456 - 229 41
E-post: annika.lennart@grodbygarden.se

ISO 9001
BUREAU VERITAS
Certification

Vi utökar
med flera
platser!

Besök vår hemsida för mer information www.grodbygarden.se

Och en stor brist som utredningen ringar in är att fler missbrukare vårdas under LPT (lagen om psykiatrisk tvångsvård) än enligt LVM (lagen om vård av missbrukare i vissa fall). Missbruksutredningens förslag är att individer ska få vård för både psykisk ohälsa och missbruk under samma lagstiftning.

– Tyvärr stöter de här personerna på en rad rättsosäkerhetssituationer som det är idag. Det måste hända någonting efter tvångsvården så att den inte blir en isolerad företeelse. Inom LVM har bortåt hälften tillika psykiska problem som de inte får behandling för. Inom LPT har mer än hälften missbruksproblem och där får man inte behandling för missbruket. Den lösning jag har tänkt mig är att båda sakerna behandlas samtidigt i den stund man har tvångsvård. Tanken är att det ska rustas kompetensmässigt så att båda kompetensbehoven inom missbruk och psykiska problem ska täckas.

FRÅGAN OM TVÅNGSVÅRD ÄR MINERAD mark, det vet Gerhard Larsson av erfarenhet. Lite torrt säger han att han kan tänka sig att både psykiatrin och den sociala sidan har bredvidbevakningar här för att värna om olika lagstiftningar. Han möter föräldrar vars första barn knarkat ihjäl sig och nu är det andra barnet på väg att göra samma sak. Föräldrar som förlorat sitt hopp för att kommunen inte tar initiativ till tvångsvård.

– Sådana situationer är ju förstäneliga och

”Jag kommer tillbaka till min tjej som också knarkar, varför skulle jag vara tvångsomhändertagen då?”

det finns också organisationer som bildas utifrån den unika situation som uppstår och blir en policymaker för att ha mer tvångsvård. Man kan förstå situationen de befinner sig men man kan inte generellt säga att lösningen är tvångsvård.

Endast i undantagssituationer anser Gerhard Larsson att tvångsvård ska få användas. I första hand ska samhället erbjuda hjälp och stöd när det går utför för en person. Men om denne hamnar i ett tillstånd där förmågan att bedöma allvaret i situationen gått förlorad, eller personen förstör för den han eller hon lever med och sina barn, då kan det vara motiverat att bryta den destruktiva situationen. Men – Gerhard Larsson trummar med handen mot bordsskivan – tvångsvården ska vara så kort som möjligt.

PÅ MISSBRUKSUTREDNINGENS webbplats uppmanades personer med egen erfarenhet av missbruk att ta kontakt med missbruksutredningen. Ett direktdemokratiskt grepp som enligt Gerhard Larsson resulterade i väldigt många kontakter. Oftast ville personerna prata om sina erfarenheter och få möjlighet till personliga träffar.

– Det är många svåra livsöden. Vi har också haft hearingar runt om i landet och um-

gåås då med 25 olika brukarorganisationer. Olika bilder växer fram, många jobbiga situationer. Rätt ofta är det föräldrar som hör av sig. Eller personer som är tvångsvårdade och inte kan förstå varför de är tvångsomhändertagna för det händer ingenting efteråt. ”Jag kommer tillbaka till min tjej som också knarkar, varför skulle jag vara tvångsomhändertagen då”, refererar Gerhard Larsson ett samtal.

Han tycker att det är fint och viktigt med bilder ur verkligheten men returnerar frågan vilket genomslag de fått i utredningen med att det inte går att bygga ett betänkande på 500 000 öden eftersom varje människa och varje situation i regel är unik.

– Att utforma lagregler är ju mitt syfte och också beställningen. Lagar om vad 20 lands-ting och 290 kommuner ska göra i framtiden måste också bygga på kunskaper, utvärderingar, en genomgång av var forskningen står i dag, kartläggningar av vad som fungerar och inte fungerar i Sverige och även internationellt.

UTVECKLINGEN AV INDIVIDPERSPEKTIVET har enligt Gerhard Larssons uppfattning gått från efterkrigstidens goda samhälle där samhällsmedborgarna gemensamt skulle hjälpa den som hade det svårt, till dagens individualism där alla måste ta ett eget ansvar för utbildning, sin möjlighet att göra karriär och sin hälsa.

– Då måste vårdapparaten inom det här området svänga om och ta hänsyn till det. Du får ju själv bestämma om du ska suppa mycket eller om du vill resa till något udda land och knarka. Du måste då också ta ett större ansvar för att rätta till det här som du har åstadkommit för dig själv. Du har ett ansvar som samhällsmedborgare att ändå bidra till samhället, att du finns som en resurs i samhället. Det är viktigt att sätta in vård och behandling i det sociala sammanhanget. Vi ser ju att det behövs både medicinska och psykosociala behandlingsinsatser och ett psykosocialt stöd.

IDÉN MED SAMHALL VAR ATT människor med funktionshinder skulle få finnas på arbetsplatser precis som alla andra och tydligare bli en del av samhällets gemenskap, få arbetsrelationer, en rutin där de går till jobbet. Och inte minst lön för sitt arbete. Samhället skulle kompensera för att arbetstagarna inte kunde prestera lika mycket som personer utan funktionshinder.

– Då kändes det viktigt att kunna visa att det gav en bättre nettoeffekt pengamässigt för samhället att istället för att betala dåtidens förtidspension och att vederbörande var passiv och behövde olika hjälpinsatser, kunde samhälle kompensera om man fick ett jobb men inte kunde jobba lika mycket som den som inte var funktionshindrad och ändå få i princip samma lön.

Samhall är en krympande verksamhet. På

Gerhard Larssons tid fanns där 34 000 platser, idag finns omkring 20 000:

– Effekten av det på marginalen är att fler personer blir utanför arbetsmarknaden och beroende av det som i dag kallas sjuk- och aktivitetsersättning. Inte minst bland personer som är mellan 20 och 29 år som får aktivitetsersättning för att det inte finns alternativ. Det är ju inte avgörande för hela ut-ansförskapsdiskussionen men på marginalen har neddragningsarna på Samhall betydelse. Kraven har trissats upp och det finns en debatt om ett snävare urval av funktionshindrade som kommer i fråga.

När vi har valt en kultur där arbetet har en så stor roll i våra liv måste samhället göra jättestora ansträngningar så att alla kan få vara med i arbetslivet menar Gerhard Larsson.

– Utifrån ett individperspektiv är det väl så viktigt att de som har det knepigt med funktionshinder eller beroendeförhållande kommer in på arbetsmarknaden och får plats i arbetslivet och kan bryta sin passivitet som ofta leder till ökat missbruk eller behov av vård. Samtidigt kan jag inte enbart resonera så: vi andra måste ju också bära samhälls-ekonomi, därför blir slutsatsen att samhället måste öppna dörrar så att alla kan få vara med.

helena.bjerkelius@hotmail.com

LÄS VIDARE:

www.sou.gov.se/missbruk/

Missbruket kostar samhället nära 150 miljarder per år: 66 miljarder för alkohol, 62 för narkotika, 20 för läkemedelsmissbruk.

500 000 personer har problem med alkohol, narkotika, läkemedel eller dopningsmedel. Missbrukarvärden när endast ca 100 000, dvs 1 av 5.

En 20-årig kvinna med aktivt heroinmissbruk kostar samhället ca 10 miljoner. Vårdkostnaden varierar mellan 300 000 och 2,6 miljoner. Om insatsen är effektiv kan besparingen bli 2 miljoner. Om kvinnan kan arbeta kan den bli 6 miljoner.

En 30-årig man i tungt alkoholmissbruk kostar samhället ca 7 miljoner. Vården kostar mellan 23 000 och 400 000. Om den är effektiv kan besparingen bli 3 miljoner. Om den leder till arbete 6 miljoner.

Studier visar att alkohol och drogmissbruk förekommer lika ofta bland personer med funktionsnedsättning, men de får behandling senare.

De flesta som utvecklar alkoholproblem efter pensioneringen har tidigare haft en riskfylld konsumtion eller varit beroende.

Svenska sexköp illegala även utomlands

Det är köparen som begår en kriminell handling vid prostitution i Sverige. Lagen ses nu över och föreslås gälla även svenskar på resa. Samt få ett års fängelse som straffsats.

Nyligen dokumenterade jag före detta prostituerade kvinnor i Sverige. För många av dem kan deras upplevelser jämföras med de trauman som flyktingar från krigshärjade länder drabbas av.

Somliga hade tjänat miljoner på prostitutionen, men när de lämnat den bakom sig kom ångesten obönhörligt krypande. Trasiga själar, ibland även kroppar, som kostar dem ofantligt mycket mer än pengarna de dragit in (och som för samtliga gått upp i rök).

Dokumentationen gjordes inför att Sverige under 10 år haft en prostitutionslag som förbjuder sexköp. Intervjuerna spelades sedan upp för domare, åklagare, poliser och anställda vid Migrationsverket som ett led i att få till ett kunnigare bemötande av prostituerade, som numera ofta är offer för människohandel. Inför översynen av lagen – som leddes av Anna Skarhed, nuvarande JK – finns nu ett stort internationellt intresse.

FN OCH MÅNGA LÄNDER över världen lyssnar och lär av unika svenska erfarenheter. Jämfört med Danmark, Tyskland, Spanien och alla övriga länder, där prostitutionen ökar eller fortsätter vara mångdubbelt högre än hos oss, har svensk lagstiftning inneburit att den hålls på mattan och begränsas, samtidigt som den varit ett värn mot människohandel.

Utredningen (SOU 2010:49) har föreslagit en straffskärpning så att torskarna riskerar ett års fängelse, vilket regeringen följer i lagrådsremissen.

I sådana sammanhang är det bra med längre straff. Sexköparna, vilket inte sällan är män med hög status, blir rädda för att sitta i fängelse med ”vanliga” fångar. Budskapet fungerar preventivt.

Samma dag som utredningen kom med sitt förslag kontaktade jag flera av de tidigare prostituerade. Sällan har jag upplevt

så många glädjetårar, de hade blivit tagna på allvar. De talade om att nu skulle de sätta blommor i håret och för första gången känna mänsklig stolthet.

MED STÖRSTA SANNOLIKHET kommer straffskärpningen att träda i kraft 1 juli. När jag läser lagrådsremissen och remissvaren finns där en viktig synpunkt. När det är förbjudet att köpa sex i Sverige åker många svenskar till andra länder för att skaffa sig prostituerade. Inte minst har svenska militärer på manöver i Tyskland eller fredsbevarande uppdrag i Kongo betett sig på förnedrande sätt mot kvinnor

Grunden är att man måste ”klargöra rättsordningens ståndpunkt att köp av sexuell tjänst är oacceptabelt oavsett var köpet sker och vem som tillhandahåller tjänsten”.

OCH JAG KAN LOVA ATT VARJE före detta prostituerad jag mött under de senaste åren instämmer. Det är lika vidrigt när svenskar köper sex i till exempel Thailand som i Sverige. Då måste det förklaras och göras tydligt i Svea rikets lag. Då skulle Sverige, tillsammans med Norge, fortsätta att vara föregångsland för att bekämpa prostitutionen.

En svensk sexköpare som inte lämnar bordellen ensam. Bild: Jonas Gratzner

där. En dubbelmoral som bländar och skadar förtroendet för svensk ambition att begränsa prostitutionen.

Därför menar flera tunga remissinstanser att vi bör göra som i Norge. Där har man anammat samma syn på sexköp som vi har, men där kan man även lagföra norska medborgare som köpt sexuella tjänster utomlands.

När de före detta prostituerade jag har haft kontakt med tar del av sådana lagförslag och remissvar känner de smaken av ett humant samhälle, de anar att odören av män som köpt deras kön kan börja vädras ut, de förnimmer ett människovärde.

leif.a.stenberg@telia.com

Får oftare nej till sjukpenning

Lågavlönade, lågutbildade och arbetslösa får fler avslag på ansökan om sjukpenning.

Bara tre procent av de som nekades sjukpenning tjänade mer än medelinkomsttagaren.

Vissa diagnoser som psykisk ohälsa eller smärta och värk i rygg och nacke har också lägre status och svårare än andra att få bifall av försäkringskassan. Det fann

forskaren Peter Hultgren i en studie vid Linnéuniversitetet.

Han gick igenom 538 sjukärenden som fått avslag eller där sjukpenningen dragits in under maj till november 2006 i Blekinge, Halland och Småland. Lågstatusyrken och lågstatusdiagnoser nekades oftast.

De nya skärpta reglerna har medfört "tröskeleffekter" som gjort att försäkringskassan inte

bedömt den försäkrade "sjuk nog" eller att arbetsförmågan helt eller delvis anses finnas kvar. Peter Hultgren menar att kriterierna för att få rätt till sjukpenning, arbetsoförmåga, är ett ytterst vagt begrepp.

Antalet ärenden som får avslag är dock relativt litet totalt sett. Av alla 56 000 ärenden i området under perioden gällde det bara 1 procent.

Följer inte LSS

Funktionshindrade får inte den hjälp de har rätt till enligt Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Många kommuner förhåller sig till beslut för att slippa straffavgifter och enskilda människor utsätts för allvarliga kränkningar, enligt en ny rapport från Socialstyrelsen.

Var tredje hör illa

Sjukskrivna med hörseldiagnos löper större risk att bli förtidspensionerade. Risken var mer än 40 procent högre bland dem med någon hörseldiagnos än sjukskrivna med andra diagnoser. Kvinnor hade något större risk än män, enligt en studie vid Karolinska institutet, som följde drygt 40 000 personer i Östergötland i 12 år.

Var tredje i arbetsför ålder uppgav sig ha hörselskada eller tinnitus; många med bullrig arbetsmiljö var under 40 år.

Fas 3 rena fasan

För många går sista steget i jobb- och utvecklingsgarantin, Fas 3, inte att leva på. Fas 3 inträffar efter 450 arbetslösa dagar och består av samhällsnyttig sysselsättning hos en organisation, ofentlig eller privat arbetsgivare.

Arbetet ska vara 40 timmar i

veckan för den som söker heltidsjobb. Ersättningen kan variera från 223 till 680 kronor per dag. Med lägsta ersättningen kan det innebära mindre än 5 000 kronor brutto per månad.

Arbetsgivaren får 5 000 kronor per månad per person, plus 225 kronor per dag för handledarkostnader, det vill säga runt

10 000 kronor.

Fas 3 kan pågå i upp till två år hos samma arbetsgivare, därefter måste man byta arbetsgivare.

Fas 3 infördes i juli 2007 och har mött hård kritik. Arbetsmarknadsminister Hillevi Engström (M) har gett arbetsförmedlingen i uppdrag att granska utfallet av Fas 3.

ANNONS

Baggium Vård & Behandling - En hel vårdkedja

Vår styrka på Baggium Vård & Behandling är vår mångkulturella kompetens och att vi har en hel vårdkedja där vi kan möta den ungas behov för en individuell lösning. Vi erbjuder konsulentstödda familjehem och små hemlika HVB-enheter i både lantlig- och stadsmiljö, med möjlighet till utslussning till eget boende. I 19 år har vi arbetat med att skapa goda behandlingsalternativ i Västra och Södra Sverige. Vi erbjuder centrala resurser med bl.a. legitimerade psykologer och en integrerad skolverksamhet. Vår behandlingspersonal är utbildad i BBIC, ART, MI och LF. Vi har ramavtal med 70 svenska kommuner.

Våra tjänster:

- HVB-hem
- Familjehem
- Öppenvård
- Eftervård
- Resursskolor
- Psykologienhet

Målgrupper:

- Invandranngdomar i riskzonen
- Ensamkommande flyktingbarn & ungdomar 12-20 år.
- Vård & Behandling av flickor och pojkar 12-22 år.
- Placeringar enligt SoL och LVU.

BAGGIUM VÅRD & BEHANDLING AB

För mer information om våra enheter och tjänster besök:
www.baggiumvob.se

Förändra räcker inte

Själva grundsynen i sjukförsäkringsreglerna är fel

Det är inte piskor och hårda tidsgränser som behövs. Det är helhetssyn, stöd och inte minst tid för rehabilitering, menar Jenny Fjell. Läkaren som drog igång nätverket Resurs.

Text: Kari Molin

Bild: Lena Katarina Johansson

Vi ses på vårdcentralen för hemlösa på Söder i Stockholm där Jenny Fjell arbetar just nu.

– Den är specialinriktad på människor som lever i hemlöshet. Det mesta är gratis och det är oftast öppen mottagning eftersom det kan vara svårt för patienterna att boka tider.

Under samma tak samsas allmänmedicin, beroendevård, psykiatri, fotvård och tandläkare.

– Vi har också mycket uppsökande verksamhet. Vi går runt på olika härbärgen och husvagnscampingar och ibland på gatan.

Jenny är snart färdig med sin specialistutbildning till psykiater. Som ett led i utbildningen ingår att även arbeta med ”grannspecialiteter” och därför är hon allmänläkare här på vårdcentralen under ett drygt halvår.

Det är ingen slump att hon valde just den här vårdcentralen.

– Jag läste en artikel om det här stället och tyckte att det verkade passa mig som hand i handske. Litegrann handlar det om att möta mina egna rädslor. Med de nya sjukförsäkringsreglerna är steget till att inte kunna försörja sig själv kortare än förr. Att hamna på gatan är en skräck som jag har haft.

Även många av de patienter jag mött i psykiatrien känner den skräcken. Jag kände att jag ville veta mer om varför människor hamnar i hemlöshet och om vilka vägar det finns ut ur den.

Än har hon inte mött någon som är utförsäkrad och som sedan blivit hemlös.

– Däremot möter vi flera som inte fått sjuk-

ersättning (förtidspension). De lever i hemlöshet och har dessutom cancer eller andra sjukdomar. När nedsättning av arbetsförmågan bedöms tas inte hänsyn till sociala skäl som hemlöshet. Det görs ingen helhetsbedömning.

När det gäller psykiatrien finns det också utrymme för stora förbättringar, anser Jenny.

– Idag ger man akuta insatser när man borde hjälpa till så att människor kan återgå till livet!

ATT LIVET INTE GÅR SPIKRAKT FRAM är en erfarenhet som hon själv också fått göra. Eftertänksamt ger hon några glimtar från sin egen uppväxt. Hon växte upp i en välbärgad förort till Stockholm, ett villaområde till stor del präglat av egenföretagare.

– Vår familj passade inte alls in där, min mamma och min styvfar var akademiker och mer av konstnärssjälar.

Jenny trivdes inte och hon blev mobbad i skolan. Hon lade sin energi på att vara duktig flicka. Hon gick ut med toppbetyg och

”Stress var ofta den gemensamma nämnaren vid stroke. Ibland var det den enda orsaken vi hittade”

kom direkt in på läkarutbildningen.

– Sök en lång utbildning, sa folk. Det var ont om jobb när jag gick ut i början av 90-talet, säger Jenny som nu är 38 år.

Efter ett par års studier gjorde hon ett uppehåll och reste till USA där hon forskade vid det prestigefyllda universitetet Yale. Väl hemma igen doktorerade hon, avhandlingen handlade om nervutlöst smärta.

– Snacka om duktig flicka, det var helt galet.

Duktigheten fick sig en knäck några år senare när hon fick en son. Jenny var då fär-

dig läkare.

– Ja, han är nu en härlig liten fyra- och ett halvtåring. Men det var när han fötts som jag själv fick kontakt med detta att man inte alltid orkar.

Sonen var ständigt förkyld, han kunde inte suga och fick panik. Han vaknade en gång i timmen och gallskrek. Det blev ett mönster som de inte klarade att bryta.

– Det funkade inte alls. Jag blev sjukskriven och hans pappa fick vara hemma. I början sov jag inget ändå. Min sömn var alldeles förstörd, jag hade nästan fått fobi för att gå och lägga mig. Jag åt inte och jag klarade inte att få struktur på dagen.

Hon väntade länge, alltför länge säger hon idag, på att söka hjälp. Först hos husläkaren, som bara sjukskrev ett par veckor i taget.

– När jag hade en vecka kvar av sjukskrivningen fick jag sådan ångest.

Hon ordnade själv en annan läkare.

– Vi fick väldigt bra hjälp måste jag säga.

Vi gick också hos BUP som hjälpte oss att strukturera tillvaron. Vi hade inga krafter alls. Skulle vi köra en tvättmaskin så gick all den dagens energi åt till detta för oss båda.

En förutsättning för att börja skapa en rutin hemma var att hon blev sjukskriven under längre tider.

– Ändå var det två steg fram och ett tillbaka... Det gick framåt, men med myrsteg.

Hon berättar hur hon helt tappade proportionerna.

– Det var jättejobbigt för självkänslan att känna att jag inte duger som mamma. Det snurrade i huvudet, jag tänkte att får nån reda på hur det är så kommer soc och hämtar barnet i morgon.

– Min man hade ett nytt jobb. Hans arbetsgivare sade till honom att han inte var välkommen tillbaka från sin föräldraledighet. Trots att jag mätte bättre då. Motiveringen

– Jag efterlyser det gamla ordet konvalescens, säger Jenny Fjell. Rehabilitering måste få ta tid och vara stödjande, menar hon.

var att "din fru kan ju bli sjuk igen".

Hon tystnar.

Jenny kom sakta tillbaks till arbetet, först på 25 procent. Hon satt på föreläsningar utan att förstå, men gav inte upp. Hon tyckte det var svårt att hänga med i takten på jobbet, men gick dit ändå. Hon, som alltid varit smart, kände inte igen sig själv.

– Men jag hade en klok doktor och jag visste själv att rehabilitering kan ta lång tid. Jag hade också en positiv syn, det var självklart för mig att jag skulle bli bra.

ALLT DET HÄR HÄNDE INNAN DE NYA sjukförsäkringsreglerna infördes. Men hon har ett minne av ett så kallat avstämningsmöte hos försäkringskassan som var plågsamt.

– Jag fick berätta om min situation och de visade de regler som gällde då, det var olika steg på en trappa. Det kunde sluta med att jag fick jobba som spärrvakt till exempel.

Det kändes som att jag kanske inte skulle få chansen att göra något av det jag utbildat mig för hela livet. Jag var jättestressad inför det där mötet. Nu bedömer jag att det säkert kostade mig en månad i fördröjd återhämtningstid.

Successivt började sonen sova bättre, men för Jenny tog det flera år att bli fullt återställd. Under tiden hon själv hade det som svårast skrevs det mycket om att människor fuskade och låtsades vara sjuka.

– Jag mätte väldigt dåligt av alla skriv-

rier om att sjuka fuskade. Jag kände mig så utpekad, jag ville inte gå ut, inte visa mig bland folk. Jag trodde de skulle undra varför inte jag var på jobbet.

– En natt vaknade jag, skakande av frossa. "Resurs" stod det i eldskrift för mig. Jag kände att jag hade fått ett tilltal, ett andligt tilltal, säger Jenny som haft stöd av sin egen tro.

– Men jag lät det där ligga i malpåse och glömde nästan bort det.

När hon sedan hörde talas om de planerade nya reglerna började Jenny skriva en blogg, först helt anonymt. Den handlade om sjukförsäkringsfrågor och sociala frågor och inte om hennes egen situation.

Fler och fler läste bloggen och det resulterade i ett påskupprop mot reglerna för tre år sedan. Flera tusen namnunderskrifter överlämnades till riksdagen i ett stort påskägg.

Mot alla odds lyckades hon också få uppvakta Cristina Husmark Pehrsson, förra socialförsäkringsministern.

Nätverket Resurs hade nu börjat växa fram, allt eftersom fler människor engagerade sig. Ett forum skapades på internet. Idag har Resurs 3 150 medlemmar, både friska och sjuka. Minst 300 av dem är själva utförsäkrade. Namnet Resurs står för *Respekt för de sjukas och utsattas rätt i samhället*.

Resurs är både till för att stötta de som drabbas av de nya reglerna och för att bilda opinion, förklarar Jenny. Det är också ett

självhjälpsforum. Människor som närmar sig utförsäkring eller är utförsäkrade skriver om sin situation och ofta svarar andra med egna erfarenheter. De kan ge råd, stöd eller hänvisa vidare.

Det händer att människor skriver att de inte orkar leva längre, ibland rena avskedsbrev. Antingen har de skrivit direkt till Jenny eller så har någon i nätverket kontaktat henne.

– Jag är den som haft mest utbildning för sådana samtal. Jag försöker få kontakt med den som skrivit och jag har suttit i telefon med flera av dem. Det har också hänt att jag ringt anhöriga och även till polisen.

På frågan hur har du orkat med svarar hon att det kom till en punkt när det inte gick.

– Jag såg Estonia framför mig, det var som om jag fanns därute bland livbåtarna och människor höll på att drunkna runtomkring. Ingen kommer när man kallar på hjälp. Till sist måste man själv bege sig in till land, för att inte drunkna själv.

– Det blev för mycket. Jag var sjukskriven en månad och fick ta total paus från nätforumet i några månader. Men nu, peppar peppar, tycker jag att det funkar igen.

Allvarligt sjuka personer har nekats sjukpenning eller sjukersättning sedan de nya reglerna började gälla. Flera har berättat i TV eller tidningar och även läkare har reagerat – bland annat ett antal cancerläkare som skrev en uppmärksam debattartikel.

ANNONS

SocialPolitik

Bilder: Bibbie Friman

SÄKRA UTGIVNINGEN

1 år 399 kr, 189 kr stud/pensionär/arb.lös

2 år 599 kr, 299 kr stud/pensionär/arb.lös

3 år 799 kr, 399 kr stud/pensionär/arb.lös

Betala in på pg 648 73 22-7
Ange vilken prenumeration
du väljer! För mera info:

www.socialpolitik.com

SOCIAL
POLITIK

Nu har vissa förändringar utlovats av regeringen, hur de ska se ut är inte klart när detta skrivs. Men Jenny Fjell tror inte att förändringen kommer att innebära annat än fernissa på en stenhård yta.

– Regeringen har sagt att reglerna i grunden är bra. Det ska inte bli några större ändringar, bara lite på ytan. Det man ofta glömmer bort är också att själva hanteringen kring utförsäkringen gör att människor far väldigt illa och blir sämre.

NÄTVERKET RESURS GJORDE EN ENKÄT i början av året. Frågan var hur de som utförsäkrats mår jämfört med före utförsäkringen. 310 svar kom inom loppet av några dagar. De delades in i olika grupper: de som var utförsäkrade för att de ansågs friska, de som fått tillbaka sin sjukpenning och de som fått sjukersättning (förtidspension) beviljad.

– Tydligt var att majoriteten av dem som var utförsäkrade mår sämre än tidigare. Men det gjorde även de som fått tillbaka sin sjukpenning.

Den grupp som paradoxalt nog mår bäst var de som är sjukast – det vill säga de som fått varaktigt sjukersättning.

Hur farlig extra stress kan vara för den som redan är utsatt såg hon själv exempel på när hon arbetade på en avdelning där hjärnskadade behandlades. Där fanns de som sökt hjälp hos husläkaren och fått till svar att stressproblem inte är något man kan

bli sjukskriven för.

– Och sen smällde det ordentligt. Det var rent fascinerande att se att stress ofta var den gemensamma nämnaren vid stroke. Ibland var det den enda orsaken vi hittade. En man hade haft sjukersättning på halvtid och blev sedan utförsäkrad. I anslutning till det fick han en stroke. En kvinna skulle gå upp på heltid efter sin sjukskrivning och fick då en stroke.

Jenny berättar hur hon själv reagerade under en period av extrem stress.

– Det var i samband med en separationskris för inte så länge sedan. Jag skulle få skjuts hem efter jobbet och gick till omklädningsrummet för att byta om. När jag kom dit visste jag inte vad jag skulle göra där. Jag höll på att ta på mig en ny uppsättning sjukhuskläder ovanpå dem jag redan hade. Sen stod jag där vid skåpet och tittade. Vad ska jag göra där? Efter en stund kom den som skulle hämta mig och undrade vad som hänt. Jag var totalt tom i huvudet. Mobilen ringde och jag begrep inte vad jag skulle göra.

– Jag fungerade inte alls, men sådant syns inte så lätt utanpå.

Vad är värst för den som utförsäkrats, att inte bli trodd, eller är det ekonomin?

– Det är både och. Den personliga kränkningen, att inte bli trodd, är svår. Men också oron för hyra och räkningar. Jag har själv mött patienter som inte haft pengar till att hämta ut sin medicin.

Men är det inte bra att människor ska få hjälp till att börja arbeta igen? Det gamla systemet fick också stark kritik.

– På 90-talet fanns det en del som blev förtidspensionerade av konstiga skäl, som när företag rationaliserade. Nästa våg var de utbrända i slutet av 90-talet, de hade fått jobba för två sedan offentliga sektorn skurit ner.

– Jag jobbade själv på Ersta i början av 2000-talet och mötte många som hade utmattningssyndrom. Det var ofta duktiga flickor – och pojkar också. Vi visste inte vad vi skulle göra med dem. Det enda man såg var att de blev bättre av trädgårdsterapi. Men det väckte ont blod, det såg ju ut som om de fick gå och lata sig.

Men hur borde det vara tycker du?

– Jag vill ha en generös sjukförsäkring. Sjukskrivning är inte någon mirakelmedicin men den är en nödvändig förutsättning för att man ska kunna bli bättre.

– Det behövs också en *rehab-garanti* värdnamnet. Så är det inte idag med exempelvis några timmar kognitiv beteendeterapi. Dessutom ska man vara beredd att erbjuda rehabilitering gång på gång.

molinkari@gmail.com

LÄS VIDARE:

www.resurs.ning.com

www.svd.se/opinion/brannpunkt 20110330

ANNONS

Stiftelsen
Allmänna Barnhuset

Nya Böcker/Rapporter

Mod och Mandat – ny lagstiftning stärker barn som anhöriga. Har vi modet att möta dem?

Författare: Märten Jansson, Anne-Marie Larsson, Cecilia Modig
Boken är en rapport från ett projekt som Allmänna Barnhuset och Socialstyrelsen har bedrivit 2008 -2010 med fokus på barn som anhöriga. Vi hoppas att den kan inspirera och visa på möjliga vägar för lokalt och regionalt utvecklingsarbete i syfte att bättre uppmärksamma barnen när en förälder har en psykisk sjukdom. I boken ges konkreta förslag på vad som behöver förändras.
Utgiven i mars 2011

Att identifiera omsorgssvikt hos förskolebarn – vad kan vi lära av forskningen?

Författare: Karin Lundén
BVC-sjuksköterskor och förskolepersonal har stora möjligheter att tidigt uppfatta när barn signalerar att de inte har det bra. Vad reagerar de på och sätter de samman sina iakttagelser med den kunskap de har om barns behov? Dessa frågor besvarades i forskningsprojektet "Hur mår förskolebarnen?" som utgör grunden för denna bok. **Utgiven i december 2010**

12-14 september 2012

Datum för den Nordiska
Barnavårdskongressen
i Stockholm

Det späda barnet som anhörig

Rapporten innehåller bl.a. en forskningsöversikt över tidig intervention, behandling och tvärfackligt samarbete när det gäller psykisk ohälsa/sjukdom hos mammor under graviditeten och efter förlossningen. Den ger ett bra stöd i det fortsatt viktiga arbetet att samverka för att stödja det späda barnet som anhörig till en förälder med psykisk sjukdom. **Utgiven i juli 2010**

Barns och Ungas rätt i vården

Författare: Maja Söderbäck (red)
Just nu pågår en stor omformning av Sveriges primärvård utifrån lagen om fritt vårdval. Primärvårdens uppdrag gentemot barn och ungdomar förtydligas och förstärks. Låt denna bok bli en stimulans för vårdgivare och vårdpolitiker att sätta fokus på barnkompetens och barnrättsfrågor. **Utgiven i augusti 2010**

Böckerna och rapporterna beställs via vår hemsida
www.allmannabarnhuset.se

Teknikern lägger ut Radio Galen i etern. Det blir trångt i studion i debatten kring demokratins gränser.

Radio Galen

Kunskap och klokskap om psykisk ohälsa

I över 20 år har Radio Galen satt fokus på psykisk ohälsa. Först i Lund med omnejd. Nu via hemsidan över hela landet.

Text & bild: Linn Johansson

Det är måndagkväll och snart drar kvällens sändning av det ideellt drivna Radio Galen igång. Studion är liten och hemtrevlig. På väggen hänger banderollen *Radio Lund – 99,1 megahertz – Direktsändning*.

Härifrån har redaktionen sänt sina tims-långa program i mer än två decennier. Bakom programmet står Riksförbundet för Social och Mental Hälsa (RSMH) och Riksförbundet Ungdom för Social hälsa (RUS). En av programledarna, Jimmie Trevett, har varit med från första början.

– Jag fick själv en psykos på 80-talet och blev inlagd på St. Lars. Där fanns en liten fristad som drevs av patienter, en av Sveriges äldsta patientföreningar faktiskt; måndagsklubben. Det var där idén om radio föddes; kan vi inte sända radio och dela med oss av våra erfarenheter av psykiatri, sjukhus och attityder?

Jimmie berättar entusiastiskt. Då, för över 20 år sedan, var nervositeten påtaglig och

varje sändning planerad med långa manus. Idag förbereds inga av programmen i detalj på det viset. Och det finns en tanke med det.

– Jag och den andre programledaren, Urban Blomquist, ansvarar för att det blir program varje vecka. Sedan vet man aldrig vad som händer i Radio Galen, det är alltid överraskande. Idag har vi en redaktionskärna på fem-sex personer. Andra kan komma och gå beroende på ork, tid och mående. Man behöver inte vara perfekt för att få vara med i radion – det är viktigt.

Jimmie har själv egna erfarenheter av psykisk ohälsa och det har han varit öppen med i radion. Han berättar att detta – och erfarenheter av att vara anhörig – är viktigt. Det är Radio Galens ryggrad, även om läkare, politiker och professorer också medverkar i Radio Galen.

– Vi ger en röst åt människor med psykisk ohälsa, därför är det viktigt att vi i redaktionen också har egna erfarenheter av det. Vi uppmuntrar att man ska våga säga sitt namn och våga säga att man har mått dåligt, för vi vill gärna att detta ska vara en attitydradio. Vi vill påverka attityder med budskapet att psykisk ohälsa kan vem som

”Man behöver inte vara perfekt för att få vara med i radion – det är viktigt!”

helst få, och det är inget märkligt med det, säger Jimmie med eftertryck.

I PRINCIP ALLT ARBETE SOM SKER med radion är ideellt, hyran finansieras med fondpengar och radioteknik har de lärt av andra med

Jimmie Trevett viftar igång musiken med Olof Kjällén vid sin sida. Urban Blomquist är den andre ständige programledaren.

sändningserfarenhet. Radio Galens radiostudio är mer fullsatt än vanligt och en del får stå upp när signaturljudet drar igång. Några småpratrar med varandra, stämningen är gemyntlig. Teknikern signalerar till programledaren; nu är det snart dags. "Kära radiolyssnare, som ett par minuter över sju lyssnar på Radio Galen; RSMH:s temperaturtagning på den psykiska hälsan och ohälsan".

EN AV MEDLEMMARNA LÄSER upp en egenhändig skriven dikt; "En dröm". Uppläsningen frambringar applåder från studion. En önskelåt spelas. Under tiden förbereds en telefonintervju med RSMH Riks. Olika personer samlas runt mikrofonen och samtalet behandlar projektet "Att vara man". Samtalsgrupper kring mansrollen ska skapas runt om i RSMH:s lokalföreningar, med syfte att diskutera idealen kring mannen, nyansera mansrollen och stärka självkänslan hos deltagarna. "Det finns flera sätt att vara man på, man behöver inte vara på ett visst sätt."

RADIO GALEN TAR TEMPERATUREN på psykisk ohälsa och hälsa. Programmet har tagit upp en rad olika teman och frågor genom åren; alltifrån depressioner, ADHD, samsjuklighet och ätstörningar till diskriminering och attityder kring psykisk ohälsa. De berättar om lokala aktiviteter inom organisationerna och vid valår har de haft valdebatt i studion. I vissa program berättar medlemmarna om upplevelser eller känslor kring psykisk ohälsa.

– Ena sändningen har vi en djupintervju om hur det kan vara att leva med depressi-

on, och i nästa program blir det livemusik eller diskussion om attityder kring psykisk ohälsa. På så sätt är det ett levande program som alltid är aktuellt. Behovet av att informera om och samtala kring psykisk ohälsa kommer inte att försvinna inom näbar tid. Och jag tror att alla vet vad det innebär att må dåligt, även om man inte ligger inne eller medicinerar. Därför är programmet allmängiltigt, menar Jimmie.

"Ni lyssnar på Radio Galen. Programmet går vidare". Bredden på programmet blir tyd-

"Demokrati är ingen självklarhet, vi måste jobba med demokrati i vår vardag"

ligt i kvällens program som fortsätter med en diskussion om ECT – elchocksbehandling. Är ECT en behandling som, tillsammans med psykofarmaka och uppföljning, kan ge resultat när det gäller personer med svåra depressioner eller är det något som förstör hjärnceller och skapar glömska? Olika åsikter och tankar utbyts, debatten hettar till och många av personerna i studion vill få sin röst hörd.

Ett par låtar senare intervjuas två ungdomar som representerar det från RSMH och RUS fristående demokratiprojektet *Watch It*. Projektet vill verka för att ungdomar ska kunna påverka, genom att bland annat visa på och lära ut metoder för att utöva inflytande.

– Demokrati är ingen självklarhet, vi måste jobba med demokrati i vår vardag, säger Fatuma Awils, en av *Watch It's* representanter.

ÄMNEA SOM TAS UPP UNDER kvällens program är omfattande, diskussionerna drar ut på tiden och de båda programledarna behöver hålla ett högt tempo för att hinna med det späckade schemat. Intresset för att medverka i radion är stort.

– Radion har också en annan funktion. Det är nästan terapeutiskt att göra kulturella saker. Det gäller även radio och att få berättas om sina upplevelser och om sina åsikter. Men vi vill även ha en intressepolitisk radio, vi vill vara med och förändra värden och insatserna i kommunen.

Och en fråga som radion har påverkat, bland annat genom direktsända diskussioner med politiker, är ett ökat antal Personliga Ombud i Lunds Kommun. Personliga Ombud verkar kostnadsfritt och är en frivillig stödinsats för personer med psykisk ohälsa.

– Det är en oerhört viktig fråga för många personer och här har Radio Galen gjort skillnad.

linn.johansson@gmail.com

LYSSNA SJÄLV

Radio Galen (99,1 Mhz) sänds varje måndag 19.00 – 20.00. Programmen finns alltid tillgängliga på www.radiogalen.se. Bakom sändningen står Riksförbundet för Social och Mental Hälsa (RSMH) och Riksförbundet Ungdom för Social hälsa (RUS).

Bryter ny mark

Inte ens hemlösa lever av bröd allena

I Breaking the waves möter Folkteatern Göteborg en ny publik. Som sällan eller aldrig sett – eller spelat – teater förut.

Text: Ingemo Orstadius

Bild: Henrik Enarsson

Anslagstavlan i Johanneskyrkans entré är full av lappar med namn på olika självhjälsgrupper. En fika kostar snudd på ingenting och den som hungrar kan få med sig ett bröd från det välfyllda brödsåpet. Ja, så långt är allt sig likt i Stadsmissionens egen kyrka, men den som lyfter blicken ser något mer. Altaret har förklänts till en häftig scen, där två stora vita segel inramar en uppfälld dubbelsäng. Här pågår ett ovanligt teaterprojekt, där Unga Folkteatern, Folkteatern och Stadsmissionen samverkar.

”Kliv fram, ta plats och gå inte tillbaka sedan!” Så låter det när regissören Kim Lanz, iklädd mörkblå manchesterkavaj och Foppatofflor, instruerar sina skådespelare. Kvinnorna i pjäsen ställer sig till vänster och männen till höger på scenen. De flesta är medelålders amatörer från fyra olika kyrkokörer i Göteborg. ”Spel, spel, spel” säger Kim Lanz och vips faller sängen ned. Täckan och kuddar placeras ut på den, samtidigt som seglen ställs ihop vid sidan av. Karin Lycke och Göran Ragnerstam gör entré för att repetera pjäsen Breaking the waves.

Handlingen utspelar sig i ett litet fiskarsamhälle där församlingen och religionen har stort inflytande. Huvudpersonen Bess är en ung, lite udda kvinna med en stark gudstro. När hon blir kär i oljearbetaren Jan reagerar församlingen med skepsis, eftersom han är utsocknes. Breaking the waves är en stark kärlekshistoria som går mot en katastrof och ingen i kustsamhället förblir oberörd.

Efter en stunds repetition säger Kim Lanz ”funkar faktiskt, bra!” och skådespelare och amatörer kan ta en välförtjänt paus. En av

dem är Ola Hedén, som dessutom är projektledare och regiassistent.

– Pjäsen är ingen vanlig kärlekshistoria. Den är vacker och fantastisk på ett annorlunda sätt. Men kyrkans syn på den är komplicerad. Gud är god, men hur förvaltar vi människor religionen, när den blir till ett förtryck, frågar sig Ola Hedén. Pjäsen kritiserar inte kyrkan, utan det stängda samhället som är livsfarligt att ifrågasätta, menar han.

Att Breaking the waves sätts upp just här, betyder mycket för skådespelarna. I Johanneskyrkan finns människor med olika öden och bekymmer, vilket ger pjäsen en ny dimension.

– Det är en enormt stor grej att spela i den här miljön, säger Göran Ragnerstam. Jag har jobbat med teater i 30 år och att få komma till ett ställe som passar pjäsens miljö är häftigt. Att få göra något tillsammans för andra känns angeläget, så att vara här berikar mig också som människa.

SKÅDESPELARNA BLIR GLADA ÖVER vad de ser av verksamheten. Johanneskyrkan är Sveriges mest välbesökta kyrka med cirka 200 gäster per dag. Här finns 17 olika självhjälsgrupper och en terapikör som är en av pjäsens fyra medverkande körer.

– En häftig blandning av välbeställda människor och hemlösa i en fin gemenskap, tycker Ola Hedén.

Johanneskyrkan, som funnits i 150 år, är ingen vanlig församlingskyrka, utan en alternativkyrka. Den har tidigare använts som sjömanskyrka, men sedan 15 år tillbaka tillhör den Stadsmissionen.

– Den har alltid varit de utsattas och de fattigas kyrka, säger Lotta Säfström, direktor på Stadsmissionen. Vi använder våra lokaler på många olika sätt, gör andra saker än vanliga kyrkor och möter andra människor.

Ett viktigt motiv till att spela pjäsen här, är att få in ett nytt språk i kyrkan.

Karin Lycke från Unga Folkteatern golvade GP:s recensent.

– Här finns visserligen redan många verbala människor, exempelvis präster och socialarbetare, men nu vill vi ta ytterligare ett steg. Genom att bjuda in teaterfolket får vi också in scenens språk, förklarar Lotta Säfström, som också hoppas att Stadsmissionens gäster och medarbetare på ett eller annat sätt ska bli involverade i arbetet med pjäsen.

– Några av våra stammissar är redan med i Johanneskören, säger hon.

En av dem är ”Moa”, som blev starkt berörd när hon i höstas läste manuset.

– Det högg tag i mig, säger hon. Och värre och värre blev det ju mer jag läste. Jag kände igen den dömande, straffande Guden från min barndom. Men jag kände också igen mig själv i huvudpersonen Bess, som tänker själv och går sin egen väg, precis som jag alltid har gjort.

Moa tycker att det är spännande att stå på scenen. Hon känner sig inte särskilt nervös, däremot väldigt ”närvarande”. Det gäller att ge så mycket som möjligt till publiken, menar hon.

– Det har varit jätteviktigt för mig att vara med i pjäsen. Arbetet har gjort mig till en tryggare människa.

Moa tycker att hon utvecklats kreativt av att arbeta i ensemblen. Hon har fått inspiration till att börja skriva och vill gärna fortsätta jobba med amatörteater om hon får chansen.

– Jag har fått blodad tand! Kanske går jag med i Unga Folkteatern, säger hon, innan hon rusar till sin körrepetition.

PJÄSEN TAR UPP VIKTIGA frågeställningar som tvivel och tro, lycka och olycka, offer och god vilja. Kyrkan talar om liv, men utövar förtryck.

– Att pjäsen spelas här kommer att förstärka innehållet. Nu skrivs ny historia i Johanneskyrkan. Jag hoppas på ett långt samarbete med fler uppsättningar. Vi är ju grannar, utbrister Lotta Säfström.

Ulrika Josephsson, vd för Folkteatern i Göteborg, håller med.

– Vi vill nå alla och för att kunna göra det måste vi ibland lämna teaterhuset, där trösklarna är så höga. Vi frågade oss var vi skulle kunna spela i stället och Johanneskyrkan kändes som en fantastisk möjlighet för oss, säger hon.

Det fanns emellertid ett litet aber; den dåliga akustiken. För att det skulle bli möjligt att spela pjäsen i kyrkan, krävdes en mindre ombyggnation, och den har bekostats

av Folkteatern. Alla biljettintäkter går oavkortat till Stadsmissionens verksamhet och för att kunna nå de grupper som annars inte skulle ha råd att se pjäsen, delar Stadsmissionen ut 20 biljetter per föreställning till sina gäster.

Pjäsen gavs för fulla hus i mars och april och Göteborgspostens recensent Sven Rånlund skrev lyriskt efter premiären: ”En trevlig sida av kritikeryrket är att tipsa om guldkornen, men Folkteaterns Breaking The Waves ställer till problem: hela spelperioden är utsåld på förhand. Varenda stol, varje bänkrad i S:t Johanneskyrkan. Ni stackare som blir utan biljett, jag beklagar! Har ni drömt om att någon gång se en Stjärna födas bör ni sluta läsa här.”

STJÄRNAN, SOM DEN GOLVADE recensenten skriver om, är Karin Lycke. Hon kommer från Unga Folkteatern och spelar Bess, den kvinnliga huvudrollen i pjäsen. Men hon är inte ensam om att få beröm och succén i Johanneskyrkan är ett faktum.

– Jag visste att potentialen till succé fanns, men helt säker kunde jag ju inte vara, säger Lotta Säfström och Ulrika Josephsson håller med:

– Vi tors aldrig förvänta oss en succé. Men visst var intresset stort före premiären, bland annat från medierna, tillägger hon.

Lotta Säfström tycker att det varit ”oerhört stimulerande” att samarbeta med teaterfolket.

– Det har betytt jättemycket för verksamheten här, säger hon. Det är så berikande att jobba när olika språk möter varandra. Och vi har inte bara fått in ett nytt språk i kyrkan som vi önskade, utan också en ny kultur, berättar hon.

Folkteaterns vd är lika positiv.

– Samarbetet har inneburit ett kreativt utbyte. Att skådespelarna fick spela i den här miljön betydde mycket, liksom mötet på scenen mellan människor med olika bakgrund.

Båda är överens om att fortsätta samarbetet, men ännu finns inga konkreta planer.

– Vi har så smått börjat bolla idéer för hur vi ska gå vidare. Folkteatern och Stadsmissionen passar väldigt bra ihop, konstaterar Ulrika Josephsson.

ingemo.orstadius@telia.com

Filmen *Breaking the waves* av Lars von Trier, Peter Asmussen och David Pirie har bearbetats för scenen av Vivian Nielsen.

Nina Ahlzén och Lili Samuelsson fläskar på med tangenterna och har gett ut var sin bok.

Poeter på nätet

En subersivt spretigt spirande folkrörelse

De stora förlagens utgivning av poesi minskar stadigt. Men folk har inte slutat dikta. Tvärtom. Internet erbjuder nya arenor.

Text & bild: Maria Korpskog

Lili Samuelsson är 51 år, socionom och jobbar som boendestödjare inom handikappomsorgen. Nina Ahlzén är 43, sjukskriven konstnär. Båda två skriver poesi så gott som varje dag. Det har de gjort under flera år nu. De har lärt känna varandra genom sajten *poeter.se*, där båda har varit medlemmar i fle-

ra år. I dagarna har de dessutom givit ut var sin e-bok. Det var ett stort steg.

Varför bestämde ni er för att ge ut var sin bok?

– För att jag vill bli rik och berömd! Det kostar bara 20 spänn att ladda ner den, säger Nina Ahlzén och gapskrattar. Herregud, nu kommer folk tro att jag menar det.

– Jag blev så inspirerad av Nina, säger Lili Samuelsson. Jag gav ut min bok för att hon gjorde sin. Vågar hon så vågar jag, tänkte jag.

Lili Samuelssons diktsamling heter *Jag och min man* och går att köpa via PuPill förlag. Boken är ett relationsdrama i form av

prosalyriska texter i jagform, fulla av svärta och kåthet.

Nina Ahlzéns diktsamling heter *Man kan inte mota en gryning* och går också att köpa via PuPill förlag. Ninas dikter är omtumlande i sin råa skörhet. De pendlar mellan smärt-sam närhet och distans.

Varför skriver så många dikter när förlagen är så ointresserade av att ge ut poesi?

– Men jag bryr mig ju, säger Nina. Jag bryr mig om orden och jag är intresserad av språket. Det känns viktigt för mig, det räcker väl?

– Jag kallar mig gärna för poet, säger Lili. Och det tycker jag gott att andra också kan

göra. Jag är en tolerant människa, för mig får vem som helst kalla sig för vad som helst.

Lili Samuelsson har varit medlem på poeter.se sedan 2004:

– I början var vi nästan som en familj. Vi träffades, hade kul ihop och kommenterade varandras texter. Idag har sajten över 27 000 medlemmar.

Ni skriver båda två en hel del om sex. Hur mottogs det, att två medelålders kvinnor är så frispråkiga?

– Jag tänkte, att nu kommer folk tro att jag lägger ut mitt privatliv här. För folk har ju så svårt att skilja på ämnesgestaltning och min person, säger Lili Samuelsson.

– Jag planerar inte vad jag ska skriva, säger Nina Ahlzén. Jag styrs av impulser. Ibland reagerar jag på allt puttinuttande som kvinnor förväntas hänge sig åt och tänkte att ”nu ska ni få se”.

Händer det att män har sett era texter som en slags kontaktannons?

– Jodå, ”Är du kåt, lilla gumman” är en vanlig kommentar på mina dikter, skrattar Nina.

– På min sida har folk skrivit ”du ska inte

tro att du är något, du är så ful”, kontrar Lili. Men vad andra tycker, det kan man bara skita i!

Vad har ni för tips till andra som vill börja skriva själva?

– Skriv mycket, skriv ofta och testa nya saker i text. Gå ut och pröva dig fram, gör fel och gör ännu mer fel nästa gång.

– Ta inte kritik personligt, stålsätt dig och låt det rinna av dig om någon säger något dumt.

maria.korpskog@telia.com

LÄS VIDARE:

www.poeter.se har runt 27 000 registrerade medlemmar, 10 000 räknas som aktiva. Under en månad görs 180 000 besök av nära 55 000 individer.

Poeter.se genomförde nyligen en medlemsundersökning som visade att den typiska besökaren bor i storstad och har besökt sajten mer än 200 gånger det senaste året. Det finns ett flertal andra svenska skrivarsidor på nätet.

Liggbart

bara sådär rätt av ligger de med varandra på tv hela kvällarna är fulla av samlag, franska och tekniska lite åsidosatta i en soffa, kanske bakom en lada de flesta syns inte. de finns mest i människors fantasier som att Bruce Willis ligger med någon i en soffa strax innan han spelar in resten av filmen kanske ligger Gudrun med Fredrik, Lotta med Hasse Grannen med annan granne och hela ”let’s dance” är en enda orgie där alla ligger med alla bakom kulisserna när folk röstar på dem har de legat med frun eller herrn, kanske med hunden eller ett barn folk ligger så jävla mycket med varandra att det inte finns utrymme kvar för att säga nej

Lili Samuelsson

Fredagsmys

1. och där dog ett barn se modern böja sig jag är öppen mun redo för gevärspipor och kukar och där drunknade pappa se skogen fnittra jag är ett berg i Okuma strålar klart

2. Visst är det svårt att dö, men alla klarar det.

Nina Ahlzén

KULTUR

TEATER

Uppfostrarna och De Ouppfostringsbara

Regi Suzanne Osten
Unga Klara, Stockholm

En magisk och stark föreställning som fick mig att dra efter andan gång efter gång. Ibland skrattade jag högt, för att en stund senare igenkännande kvida åt scener som i all sin obarmhärtighet visar hur jag som förälder ibland är mindre än minst i förhållande till mina barn.

Några scener är mycket starka, högst realistiska och grymt avskalade. De visar på makten vi har som vuxna och som föräldrar, hur vi bestämmer och domderar över våra barn, ibland med förödande konsekvenser. Som när mamman inte längre vill ha kvar sitt adopterade barn därför att han är alltför svårt att förstå sig på, eller när pappan bankar lydnad i sin dotter trots hennes förtvivlade rop på hjälp.

Ibland finns ingen hjälp att få. Ibland är barn och unga helt i händerna på oss vuxna och på gällande trender, att sortera in människor i fack, sätta etiketter på dem och tänka bort sammanhang och ansvar. Detta gestaltar den fantastiska ensemblen utan att vare sig komma med pekpinna eller snabba lösningar. För de lyser tack och lov med sin frånvaro. Både manusförfattaren Erik Uddenberg, Suzanne Osten och hennes regiassistent Sara P Borgström litat i stället till oss som tittar, berörs och lever oss in i skådespelet.

Det är inte bara barnen som har det svårt, det är också vi stora som ibland är så väldigt små. Pappan som egentligen vill vara mamma, eller i alla fall kvinna. Mamman som helst vill att livet ska gå att förstå enkelt och smärtfritt. Pappan som inte längre kan tycka om sig själv och den som han blir som far till sin son. Mamman som helst av allt vill vara någon annanstans.

Och mitt i detta, massor av ögonblick vi alla kan känna igen, alldeles vanliga situationer, svåra och lätta. Glädjefulla och smärtsamma. Hela tiden gestaltat av den elva personer starka, lysande och närvarande gruppen skådespelare. Där ingen är i kraft av bara sig själv, men blir till i det gemensamma skapandet. De spelar trummor, dansar, skuttar, slänger sig i livets alla skepnader, för att helt plötsligt

stanna upp och med total närvaro skänka en strimma skört hopp.

Det är så bra! Så väldigt bra att jag önskar att varenda kotte kommer att se föreställningen. /CH

Systrarna
Manus Malin Lindroth
Regi Gunilla Johansson
Backa Teater, Göteborg

Yvonne
Witold Gombrowic
Regi & bearbetning Mattias Andersson
Scenografi Ulla Kassius
Backa Teater, Göteborg

I *Systrarna* är det TV-sändning från Askungens bröllop med prinsens. De ratade, oälskade och "fula" styvsystrarna (härligt ge-

staltade av Anna Harling och Josefina Neldén) går bittra och blodiga med bandage runt fötterna, på vippen att stryka med i sina försök att bli Den Rätta.

På en scen i turkos och rött med Backas musiker som kostymklädda farbröder som bärande fond får vi suveräna speglingar av de villkor unga tjejer ställs inför – för ung och gammal att begrunda.

Den ena systemen går under av krav och uppgivenhet. Den andra går sin egen väg, kliver ur bandage och kvävande kostymering. Till en helt annan slags prins; jag väljer att se honom som en människa *bon* får syn på, och inte tvärt om.

Härligt manus och bra föreställning för både unga flickor – och äldre, som möts/mötts av lockrop in i en förfelad systemroll.

Systrarna är andra delen i Backa Teaters senaste projekt. Sin vana trogen går man ut i dagens unga verklighet. Nu för att hämta röster och tankar kring utseende, status, ensamhet, hat och revansch och inte minst förälskelse och kärlek. Texter som starka och träffande sprängs in i föreställningarna, i Systrarna även som ny musik (av Stefan Abellsson och Bo Stenholm).

YVONNE ÄR EN PJÄS från 1938 av polacken Witold Gombrowic, begåvat bearbetad av regissören Mattias Andersson, där han lagt in dessa unga texter och röster av idag. En kuslig föreställning som utforskar vad som händer runt en människa som väljer att vara tyst – Yvonne – närmast autistiskt gestaltad av Emelie Strömberg.

Uppfostrarna och de Ouppfostringsbara är lysande om konsten att vara förälder, barn och människa.

Systrarna på Backa Teater sätter suveränt kvinnobilder i fokus.

Rappt och obönhörligt spelar ensemblen ut förvirring, osäkerhet, självbespeglning, stigande irritation och till slut hat. Så skrämmande är någon som inte vill visa sig. Och fokus ligger på de talföra, de aktiva, de agerande.

Senare funderar jag på det ansvar den undflyende och tysta har när hon (fegt eller av oförmåga?) drar sig undan. Som det svenska idealet ofta är, att inte lägga sig i. Eftersmaken är besk. /MW

OPERA

Lucia di Lammermoor
Giancarlo Donizetti
Regi David Alden
GöteborgsOperan

Programbladets omslag ger i blyt-belysning vad det handlar om: En manshand med en nyckelring, i en av öglorna en fastkedjad flicka.

Kvällen innan har jag sett en dokumentär från Afghanistan: *Jag är värd 50 lamm*, om hur småflickor säljs av sina manliga släktingar för giftermål till äldre män. Idag.

Scenen på GöteborgsOperan är storslaget dystert 1800-tal, med anfäder och anmödrar i tunga tavvelramar som krävande ser ner på skådespelet. Som handlar om just detta; en storebror är på väg att förlora det ärvda godset. Det trumfkort han har är att rikt gifta bort sin unga vackra syster.

Mats Persson är diaboliskt trängd, inponerande kompromisslös och utlevande i både spel och sång. Kerstin Avemo växer från en liten puppet on a string till explosiv Ofelia, men är som allra vackrast i sista aktens aria med återhållen sorg – när allt är förlorat.

För här finns givetvis en förälskelse i fel man från fel familj i en släktfejð à la Romeo och Julia. Bülent Bezdüz är skönsjungande och fager som en dröm, på premiären med något mera fokus på publiken än sin älskade Lucia. Helheten är dock: en gripande och njutbar föreställning. En saga med rötter i en verklighet där kvinnor är mäns ägodelar, då som nu. /MW

BÖCKER

Bomull. En solgik historia
Gunilla Ander
Ordfront

För alla klädköpare som föredragit att handla bomullskläder framför petroleumstinna syntetprodukter är Anders reportagebok en obehaglig läsning.

Visste vi att bomullssodlingar svarar för 12,5 procent av det globala jordbrukets bekämpningsmedel, men för bara 2,5 procent av jordens åkerareal? Visste vi hur bomullssodlingarna förvärrar de redan eländiga villkoren för natur och människor i länder som Uzbekistan? Visste vi hur subventionerna till ett mindre antal bomullsproducenter i USA gör det möjligt att dumpa världsmarknadspriserna och slå undan benen på västafrikanska bönder?

Ja, en del av detta visste vi kanske. Men att det är så eländigt som Ander visar kanske får oss att tveka nästa gång vi köper bomullskläder. Vi kanske i alla fall ska fråga varifrån bomullen kommer? /SdV

Underbara dagar framför oss
En biografi över Olof Palme
Henrik Berggren
Norstedts förlag

Ingen kommer undan Olof Palme
Göran Greider
Ordfront förlag

Palme förmådde formulera sin tids stora utmaningar. Han väckte känslor hos de flesta, älskad av meningsfränder, men hatad som klassförrädare. Inför valet 1985 gick det inte en dag utan att SvD:s ledare svartmålad honom.

Berggren, ledarskribent i DN, har lyckats skriva en opartisk bok om vår internationellt mest kände politiker i en rundmålning av Sveriges och världens nutidshistoria. En gedigen, grundlig och kunnig genomgång, som kommer att bli ett standardverk på 700 sidor om Palme och det politiska spelet under hans aktiva period.

Berggren är oerhört ambitiös. Allt skall beskrivas och förklaras. Varje del av världsutvecklingen, varje persons bakgrund och uppväxt, t ex Kennedy, Astrid Lindgren och Hasse och Tage. En någorlunda insatt person kan därför bitvis läsa detta storverk kursivt.

GREIDER ÄR MER PERSONLIG. Under valrörelsen 2010 vandrar han runt till de adresser Palme bott på. Han kritiserar Berggren för att han inte uppmärksammar hur intimt sammanknuten Palme är med rörelsen och har där hittat den svaga punkten hos Berggren. Denne betonar den släktmässiga kontinuiteten bakom Palmes engagemang men ser inte att den aristokratiska bakgrunden spelat långt mindre roll än den ideologiska övertygelsen.

Greider försöker se Palme utifrån dagens socialdemokrati som han menar har fjärrat sig från Palmes ideal: den demokratiska socialismen. Utförsäljningen av skolor, vård och infrastruktur som (S) medverkat till har kramat ur det starka samhället på dess innehåll.

I Arenas recension beskrivs Greiders bok som nostalgisk. Så är det kanske. 2011 är solidaritet för socialdemokratin bara nostalgi. Palme skulle inte ha känt igen sig. /JM

Fritt fall. Spelet om Swedbank
Birgitta Forsberg
Ekerlids förlag

Det finns gott om skandaler som bara tycks rinna ut i sanden, utan att någon ansvarig ställs till svars. Polisens agerande vid Göteborgskravallerna 2001 t ex. Eller polisens dödsmisshandling av Johan Lindqvist. Men inte minst i finansvärlden kryllar det av exempel.

Ekonomijournalisten Birgitta Forsberg har skrivit en rafflande bok om hur staten/skattebetalarna räddade Swedbank från en hotande konkurs. Bankens huvudlösa eskapader i Baltikum och Ukraina skildras ingående, liksom alla räddningsaktioner – nyemissioner, statliga stödpaket m m – som iscensattes då Swedbank drabbades av en global finanskris, förvärrad av de spruckna bubblor på östliga marknader som inte minst Swedbank hade varit med om att blåsa upp.

En avgörande roll i räddningen spelade stödet från Folksam chefs, den gamle (S)-politikern Anders Sundström, som på köpet, och under närmast kupppartade former, slaktade den gamla hederliga svenska sparbanksrörelsen.

Av de ansvariga för bankens skandalösa affärer fick bara någon enstaka sparken. Övriga fick sitta kvar, eller förflyttades i sidled, eller avtackades med gyllene pensioner.

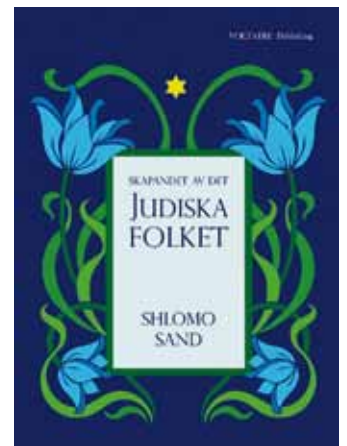
En mycket sedelärande historia. Så här kan det gå till. Tyvärr. /SdV

Skapandet av det judiska folket
Shlomo Sand
Voltaire Publishing

Staten Israel bygger på föreställningen att ett judiskt folk existerade på Davids och Salomos tid och tvingades i exil från det nuvarande Israel av romare och araber. Det judiska folket, de tolv stammarna, har sedan överlevt intakt med rätt att återvända till sitt gamla land.

Sand, som är historiker, visar med en omfattande och djupgående analys att den föreställningen är en myt. Den judiska "genen" är en uppdyktad historia. Dagens judar är ett resultat av religiös mission och omvändelse. Judendomen spreds under århundradena närmast före Kristus till olika områden kring Medelhavet genom att människor bytte ut sin gamla religion med många gudar mot den judiska monoteismen.

Senare spreds den vidare bl a till ett kungadöme i nuvarande söd-

ra Ryssland, Ukraina, norra Turkiet, Armenien och Irak. I detta rike – Khazarien – antog de härskande judendomen och spred den vidare till stora delar av befolkningen. När mongolerna besegrade Khazariens arvtagare och ödelade landet flydde många västerut. Sand drar slutsatsen att de med stor sannolikhet utgör grunden för den judiska befolkningen i Östeuropa.

SAND DISKUTERAR OCKSÅ Israel som demokrati. Medborgarskap är förbehållet judiskt troende, endast religiösa giftermål är accepterade, judar får enligt lag inte gifta sig med en icke-jude utan att mista sitt medborgarskap. Den stora gruppen araber har inte heller samma rättigheter som judarna. Slutsatsen blir att en stat utan jämlikhet inte är demokratisk.

Boken är en vetenskaplig avhandling med vad det innebär av referat och notapparater. Det hindrar dock inte att den är skriven med humor och glöd.

Sand vet vilket sprängstoff han förmedlar och ger också en personlig bakgrund till att han ifrågasätter de israeliska myterna. /JM

Mod och mandat Ny lagstiftning stärker barn som anhöriga. Har vi modet att möta dem? Allmänna Barnhuset

En titel som provocerar. *Har vi modet att möta dem?* Det är väl klart vi måste ha, blir den spontana reaktionen. Men ofta har vi sett hur lagstiftning och skärpta regler inte efterlevts i samhällets bemötande av barn med vårdnadshavare som på olika sätt inte räcker till i sin roll och sitt ansvar, inte minst vid psykisk sjukdom. Man varken ser eller förmår stödja, eller ens förklara för barnet vad som pågår och hur föräldrarnas sjukdom eller omsorgsbrist påverkar deras vardag och behov av trygghet. Avsaknaden av barperspektivet kan många gånger vara hjärtskärande och upprörande.

Tillkomsten av både denna skrift och föregångaren från 2010 som tar upp hur samhället bör ingripa när det handlar om mycket små barn: *Det späda barnet som anhörig. Hur kan vi forma strukturer för att uppmärksamma det späda barnets behov när en förälder har psykisk sjukdom?* har tillkommit efter gedigen kartläggning av hur det ser ut inom psykiatri, socialtjänst, primärvård samt seminarier med såväl personal, tjänstemän som politiker kring hur ansvaret enligt den lagskrivning som infördes 1 januari 2010 att ”särskilt beakta ett barns behov av råd och stöd” kan axlas bättre.

Båda skrifterna utnyttjar just kraften i väl formulerade frågeställningar som kan väcka intresse och en strävan att hitta egna förhållningssätt. Det är samlade gemensamma erfarenheter snarare än pekpinna. Det är exempel på olika situationer, förslag på fungerande strukturer och helhetssyn.

Ett perspektiv saknar jag dock, även om det faller utanför hälso- och sjukvårdslagen – det är förskola och skola. Det är där barnen finns i sin vardag, den personal

som ser och möter dem, den miljö som när allt annat svajar kan ge stabilitet och eget utrymme.

Men det pekar snarare på att skrifterna är av värde för långt fler yrkesverksamma (och andra!) runt barn med sjuka eller dysfunktionella föräldrar än de som är knutna till hälso- och sjukvården. /MW

Sjärens schamaner. Personliga essäer om psykiatri Nils Uddenberg Natur & Kultur

Nils Uddenberg är utbildad psykiater, känd som populärvetenskaplig författare i gränzonerna mellan medicin, psykologi, biologi, humaniora och naturvetenskap. I sin senaste bok, med starkt självbiografiska inslag, diskuterar han mot bakgrund av sina erfarenheter många klassiska frågeställningar: Vilken nytta gör egentligen psykiatri? Vilken roll spelar genetiska och biologiska faktorer för uppkomsten av psykisk sjukdom? Vilka är för- och nackdelarna med behandling med piller jämfört med terapi? Vad är vetenskap i Freuds teorier (”inget alls” är svaret, men Freud bör enligt författaren ses som en viktig litterär snarare än vetenskaplig gestalt).

Mycket annat hinner Uddenberg med i sin läsvärda och sympatiskt skrivna bok. Men den som söker efter enkla svar på svåra frågor lär – tack och lov – bli besviken. /SdV

Rapport från Bolivia Leandro Schclarek Mulinari Murbruk Förlag

Om latinamerikanska ledare som Venezuelas Hugo Chávez och Brasiliens ”Lula” har det skrivits många spaltmeter i svensk press, men det intressanta politiska experimentet i Evo Morales Bolivia talar det mindre om. *Rapport från Bolivia* av journalisten Schclarek Mulinari som arbetade där 2008-2009 fyller därför en lucka.

Han gör inga försök att dölja sin sympati för – eller snarare solidaritet med – den rörelse och regering som leds av Evo Morales. Kanske hade en lite större distans till processen varit önskvärd; den svartvita bild av hjältar och skurkar som

framtonar försvårar den problematisering som nog är nödvändig för att läsaren skall få en fördjupad insikt i de skeenden som då och då får en notis i svenska tidningar. Men boken är mycket informativ och läsvärd, och kan varmt rekommenderas. /SdV

Lilla himlafågel Joyce Carol Oates Bonniers

Det uppklarade mordet på Zoe Kruller ödelägger två familjers liv. Eddy Diehl utpekas som misstänkt och Krista, som sannerligen är sin fars dotter, försvarar honom med näbbar och klor och träffar honom i smyg. I hemmet utsätts hon ständigt för moderns förebräelser och hatiska utfall om faderns svek mot familjen.

Aron Kruller är son till mordoffret. Han känner sig övergiven och tvingas snabbt bli vuxen för att försöka ta hand om sig själv och sin alkoholiserade far. Förståeligt nog hamnar han i en ond värld fylld av droger och kriminalitet.

Krista och Aron dras till varandra som magneter. I ”rovdjurshannen” Aron känner Krista igen sin far, som hon både älskade och var rädd för. Ungdomarna är förenade för alltid genom ett mord och båda är lika övertygade om sina faders oskuld.

Den olustiga stämning som författaren bygger upp i sina maratonlånga meningar håller läsaren i ett nervöst järngrepp. Språket är suveränt. Hyn är ”grov som ska-

let på en ananas” och solen skiner som ”en sprucken äggula”. Läs, rys och njut! /IO

Elefantskötarnas barn Peter Hoegh Norstedts

Återigen en berättelse av Hoegh med tonåringar som huvudpersoner och hjältar. Orden är lagda i den fjortonårige Peters mun. Hans några år äldre syster står för all världens visdom. Alla vuxna är däremot karikatyrer.

Det är en äventyrsberättelse med inslag av slapstick. Världsreligionerna, storkapitalismen och samhällsinstitutionerna kläs av inpå benen. Allt i rasande fart. Någon gång mildras tempot när Peter försöker förstå livet. Bilderna och reflektionerna är som alltid hos Hoegh på kornet. En stunds intelligenta och roliga underhållning alltså.

Är det inte vackert så? Nej. Peter Hoegh har skämt bort oss med långt mer djupsinniga och fantastiska berättelser som *Kvinnan och apan* och *De kanske lämpade*. /JMJ

UTSTÄLLNING

I want to live close to you Jacob Felländer Fotografiska, Stockholm

Med 30 analoga kameror har hölländaren Jacob Felländer rest världen runt och plåtat storstäder och storstadsliv. Med en närmast kalejdoskopisk kamerateknik, helt utan digital inblandning, har han försökt få med ”hela världen” i en enda bild.

Fram till den 14 juni har man chansen att se hur han lyckats.

MEDARBETARES VERK

Ett annat hemma – om samhällets ansvar för placerade barn Redaktörer: Anna Fredriksson och Anna Kakuli Gothia förlag

En antologi utifrån frågeställningen: Hur kan samhället förbättra tillvaron och framtidsutsikterna för barn och unga som placerats och redan har ett svårt utgångsläge?

Expertis från både teori och praktik ger en bred och omfattande bild av hur den sociala barnvården sett ut historiskt, hur den ser ut i dag och – framförallt – vad som görs och kan göras för att förbättra den. Ger både en översikt över kunskapsläget idag och konkreta verktyg för socialtjänsten.

RECENSENTER: Stefan deVylder, Carina Håkansson, Jan Molin, Ingemo Orstadius, Maria Wallin.

The Skyline av Stockholm, New York och Los Angeles i en enda bild av Jacob Felländer, på Fotografiska.

*Omvårdnad och boende med
människan i centrum*

SHG driver två enheter med specialisering inom demens: Nömmeberg och Vittsjö Sjukhem.

Vi erbjuder personcentrerad omvårdnad och boende för personer med psykiska funktionshinder och/eller demenssjukdomar under kortare eller längre tids vistelse och har specialkompetens inom äldrepsykiatri. Varje placering föregås av ett noggrant kartläggningsarbete för att säkerställa att våra verksamheter är

det bästa för den aktuella klienten. Vi besöker alltid klient, närstående och vårdgivare innan vi fattar ett beslut om att ta emot en ny placering.

Våra kunder är främst kommunal socialtjänst och återfinns i stora delar inom landet.

SHG bedriver även andra verksamheter. Vår bredd är en tillgång även för er.

För mera information se www.shg.se

Nömmeberg • Vittsjö Sjukhem
www.shg.se

Posttidning B

Avsändare:
Nätek
Box 311 20
400 32 GÖTEBORG

Attendo

Varje dag i fem års tid har vi tagit emot
ensamkommande flyktingbarn.
Vi vet hur man gör.

Ring oss på Attendo Individ & Familj: 020 40 37 00. Ett samtal räcker.
Du kan också läsa mer om våra insatser på www.attendo.se/iof.